

CIGÁNYFŰRŐ

KISEBBSÉGSZELLEMI MŰVÉSZETI ÉS KÖZÉRZELMI FOLYÓIRAT

Hermányi Dienes József

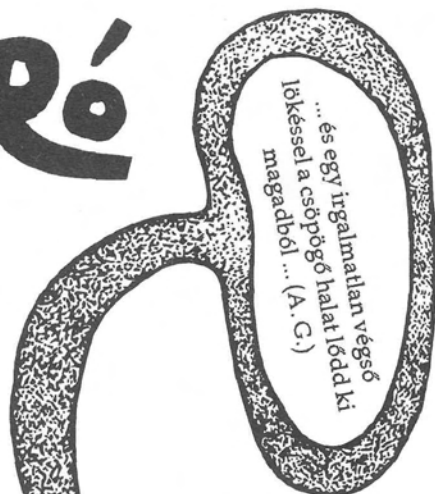
NAGYENYEDI SIRÓ HERÁKLITUS, ÉS – HÓL MOSOLYGÓ'S HÓL KACZAGÓ DEMOKRITUS (1759–1762)

300.

Gróf Ifjabb Kemény László Plébánussá lévén Magyar Országban bejövén Erdélyben Méltóságos Szüleiének Udvarlására; és mikor Bükkösön volna, egy jobbágy Pápista Czigány, igen kéré a' Praelátus Urat, hogy maga keresztelné meg az ő gyermekét 's vállalá vontatva: parancsola azért, hogy maga keresztelné meg ugyan, de a' Follyoson állanának meg a' Gyermekkel CzigányUraimék, minekútánna tehát benn a' Vízet szórta volna 's keresztelte volna sat. Kinyitá az ajtót, és kezével a' Kannát kinyújtván megönté a' Purdét s elbocsátá a' Czigányokat. Illyen Szentségesen mene véghez a' Sacramentum. Láttam is azt az Urat. Ur inkább mint Pap. –

311.

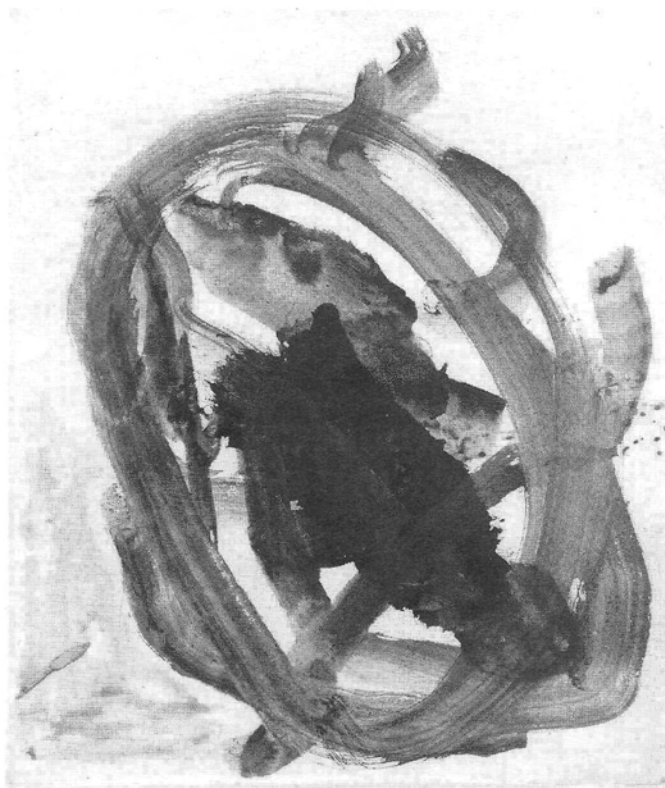
A' Hadrevi Református Czigánynak halottja esvén, mene Szigeti István Tiszteletes Paphóz, a' kinek asztalán két fóliánt Könyv vala és a' németi Mihály Soltárookra való Resolútiója in forma duodecima 's egy Funerbalis is. – Kéré pedig a' Czigány a' Papot, hogy abból a' kicsinyből mondana Praedicationiót; mert a megholt gyermeknek anyja igen keserves; és ere kétszer, háromszor is kéré őtet, sőt a nagyobb Könyveket félre is tevé a' Pap elől, mind addig, míg a' Pap meg igére, hogy abból a' kicsiny könyvből mond egy kicsinyt.

... és egy irgalmatlan végső
lökéssel a csöppögő halat lödö ki
magadból... (A. G.)

SZERZŐINK:

Allen Ginsberg
Antal István
Hugo Ball
Balogh Attila
Endrődi Szabó Ernő
Egyed Emese
Eörsi István
Györgydeák György
Horst Janssen
Kawa Kamal
Koszticsák Szilárd
Ladik Katalin
Tamás Amaryllis

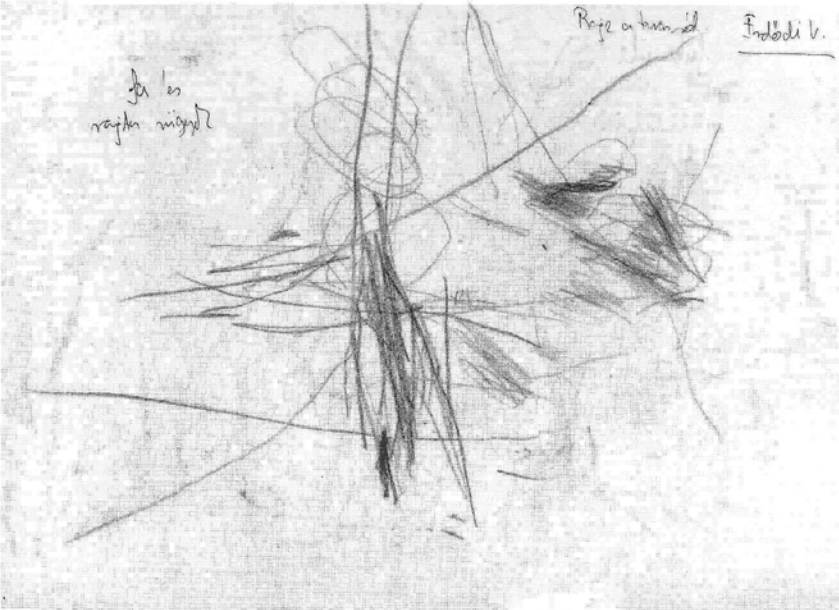

SZEMELVÉNYEK:

Gyerekek, akik éppen rajzolni kezdenek, még könnyen ütköznek bele a dilemmába. Ha nagyon magas fickót akarnak lerajzolni, akkor sosem elég nekik a papírlap – és ilyenkor mindig egy másikat, lehetőleg nagyobbat, tesznek maguk elé.

...Különbén is, mint láthattuk, a szó, ha avatatlan ajkakra került – még József Attila szava is –, elszáll, a párttagkönyv megmarad.

...A leírtak alapján olyan folyóirat meggondolását érzem szükségesnek, amely nem a népnek szól, független a magyar egyesületek üdvendi útmutatásaitól, s a magyarságot nem mint témát, hanem mint metaforát ajánlja fel a művészi alkotások létrehozásához..

Látók és világtalanok világa – a gyermekrajzokról –

Most vagyok abban a helyzetben, amikor az ember úgy érzi, hogy tárgyáról csak satnya dadogással képes beszélni. Mert miképpen veheti magának a bátorságot egy látó, hogy a világtalanok világáról beszéljen? Hiszen azt a „láthatatlanságot” nem tapasztalta, mert nem tapasztalhatta meg. Pedig, mint a rajzok is bizonyítják, számunkra is létezik egy látványszerűségben megragadható világ. Érzékelhető, s ezek szerint megtapasztalható, mindezek következtében kivetíthető. Nem a színekés formák komponáltságában, hanem az érzékelés finomságában. Ez valószínűleg azzal a kifinomultsággal azonosítható, amit a világtalanok

különös érzékelésével kapcsolatban ír le a szaktudomány, mondván – s ez alighanem közismert dolog –, hogy a látás nélküli világban különösen kifinomulnak az egyéb érzékelések. Szaglás, hallás, tapintás például.

Voltaképpen azonban erről sem tudok igazán szólni – mármint a világtalanok különös világáról, arról, hogy melyik érzékszerv vagy mely érzékszervek helyettesíthetik a látáshiányt –, itt és most csupán annyit merek leírni, hogy rajzaik láttán – nem szégyenlem – különös elérzékenyülést vett rajtam erőt. Mert ki meri, ki merészelheti azt mondani, hogy bárki érzékelésében, mozgásában, értelmi képességeiben – egyáltalán a külvilág apperceptiálásában – sérült ember kevesebb, kisebb, csenevészebb emberségű lenne, mint úgynevezett „ép” társai. S ha arra gondolok, hogy nem csekély a száma azoknak, akik így vélekednek, a düh és a méreg keveredik föl bennem. A megalázottságé, mert ezzel a véleménnyel engem – a humanitás teljességében hívót – ugyanúgy megsértének, mint úgynevezett „sérült” embertársaimat.

Az ember tisztaságának avagy tisztátalanságának hordozója ugyanis a lélek.

A lélek és a gondolkodás. Ezért hát bátran merem leírni: éppenhogy ők, a megkülönböztetők a sérültek, a csenevészebb emberségűek.

S kettős gondolatmenet lezárásaképpen és természetesen a rajzok láttán annyit még, hogy ezek a világtalan gyermekek a *lelkükkel látnak*.

„Madár” – írhatja például rajzára tanárnőjével *Völcsei Rózsi*. És az valóban madár. Madár, olyan, amilyenek ő látja. Mert lát. Mert hallja a szárnyak suhogását, és a hallást leképezi. A szó szoros értelmében. Láthatatlan világából látható világot varázsol. Persze az ő láthatatlan világa csak a mi számunkra az. Merthogy ő azt látja – világtalanul – amit mi nem lát(hat)unk. S úgy tűnik, hogy az ő – és társai – érzékelhetetlen világa sokkal inkább élhető, mint amit mi, úgynevezett „látók”, megteremtettünk magunknak.

S ez a kapcsolja össze, ez rokonítja a világtalan gyermekek rajzait látó társaikkal.

Mert – bár az utóbbiak számunkra konkretizálható formákat képviselnek – gyermeki tisztaságuk és még romlatlan képzelőerejük révén azok mégis csudálatosan valóságfelettiek. Igen, mert – akárcsak világtalan társaik – ők még birtokában vannak a belső látás képességének, annak amit mi, felnőttek titokban mindegyre visszasóvárunk.

Erdős János

Allen Ginsberg

KÖNYÖRGÖM URAM

Please Master

*Könyörgöm uram megérinthetem-e orcád
könyörgöm uram letérdelhetek-e lábad elé
könyörgöm uram megoldozhatom-e kék farmerodat
könyörgöm uram a te aranyszőrű hasadra szemet vethetek-e
könyörgöm uram lehúzzhatom-e nagy óvatosan az alsónadrágodat
könyörgöm uram lemezteleníthetem-e szemem előtt a te combjaidat
könyörgöm uram a ruháimat a széked alá hajíthatom-e
könyörgöm uram illethetem-e csókkal a bokádat és a lelkedet
könyörgöm uram érinthetem-e ajkammal kemény izmos és szőrtelen com-
bodát*

*könyörgöm uram a fületem a gyomrodhoz szorítva vajon hallgathatlak-e
könyörgöm uram a karomat a te fehér segged köré vajon fonhatom-e
könyörgöm uram nyalhatom-e feszes feneked göndör szőke szőrrel sely-
mes hasadékát könyörgöm uram érinthetem-e nyelvemmel rózsás
segglukadat*

*könyörgöm uram enged-e hogy a golyóid felé közelítsem arcomat
könyörgöm uram, könyörgöm nézz a szemembe
könyörgöm uram parancsolj a padlóra engem
könyörgöm uram mondd hogy nyaljam körbe vaskos dárdád nyelét
könyörgöm uram illesd kemény kézzel kopasz és bozontos koponyámat
könyörgöm uram szorítsd szájamat faszod szívére
könyörgöm uram szorítsd arcomat a hasadhoz, húzz engem hüvelyked
karójába*

*míg kemény duzzadásod be nem tölt engem és torkom mélyéig nem hatol
míg ki nem ürítem és el nem nyelem ízletes húsmeleget faszod az eres hordót
Könyörgöm*

*Uram taszíts el vállamnál fogva magadtól és nézz a szemembe és tedd hogy
az asztal fölé hajoljak*

*könyörgöm uram ragadj meg combomnál fogva és emeld föl seggem
derekad magasába könyörgöm uram kemény kezed illesse nyaka-
mat tenyered súlyosuljon hátamon*

*könyörgöm uram taszíts föl engem, lábam a széken, míg seggem luka meg
nem érzi nyársad zihálását és hüvelyked erős döfését*

*könyörgöm uram tedd hogy azt mondhassam Most Basszál Meg Engem
uram könyörgöm*

*Uram kend meg a golyóimat és a szőrös szájat édes vazelin kenetével
könyörgöm uram csapjál dárdád nyelére egy marék fehér krémet
könyörgöm uram érintsd farkad hegyét énem ráncos barlanglakához
könyörgöm urammerítkezz meg bennem óvatosan, könyököd a mellka-
somra zárul*

kezed a hasamon lassan száll alá, ujjaid érintik péniszemet

könyörgöm uram most pedig lökd belém először épp csak egy kicsit aztán
 egy kicsivel beljebb meg még egy kicsivel beljebb
 könyörgöm uram mélyeszd belém hátulról horgonyodat
 és könyörgöm uram tedd hogy remegőfarom fölfalhassa a fasz kemény
 törzsét
 míg seggem hét partja combodat verdesi, hátam fölpúposodik,
 míg magam nem meredezem a világba és belém irányozott kardod föl-le
 nem jár bennem
 könyörgöm uram most húzd ki és lassan nyomd vissza amilyen mélyre csak
 tudod
 könyörgöm uram most meg újra döfd belém, és húzd vissza a hegyéig
 könyörgöm könyörgöm uram basszál meg engem a te éned teljességével,
 könyörgöm basszál Könyörgöm
 Uram nyomd olyan mélyre hogy fájjon bársonyos puhasága
 Fájjon könyörgöm uram szeretkezz a seggемmel, tedd középponttá a
 testet, és basszál engem örökkön örökké basszál engem mint egy
 lányt
 lágyan ölelj át könyörgöm uram neked kínáltam magamat én,
 és vezesd a hasamba énazonosságod jeléül édes hőrudadat
 kézzel verted magadra hagyatva Denverben vagy Brooklynban vagy nőket
 kurtál vele párizsi parkológarázsokban
 könyörgöm uram vezesd belém tüzes járgányodat, a szerelmi kábulat
 testét, az édesded dorongot,
 megtestesült kedvességedet, Vesd oda nekem a kutyádnak basszál gyors-
 sabban
 könyörgöm uram tedd hogy azt nyögjem az asztalon fekve
 Ó könyörgöm uram basszál engem mindig úgy ahogy most
 ritmikusan föl-le nyilallva és ki-be pattanva taszíts alá a mélybe
 míg segglukamat tágra nem nyitom és egy kutya nem vonít az asztalon a
 gyönyör rettenetétől hogy szeretik
 Könyörgöm uram hívj engem kutyának, ragadozó seggnek, csatakos segg-
 luknak,
 és basszál engem még vadabbul, szememet takarja el koponyám szorító
 tenyered
 és egy irgalmatlan végső lökéssel a csöpögő halat lödd ki magadból
 és öt percig járj föl-le bennem hogy belém üríthesd hőmagodat
 föl-le és föl-le, mozsártöröként míg én a nevedet kiáltozom és azt hogy
 szeretlek
 könyörgöm Uram

1968. május

Orbán Ottó fordítása

Horst Janssen, hamburgi grafikus, rézmetsző és festő 1929-ben született, és 1995-ben halt meg. Ez utóbbi tényt erőteljesen cáfolja írásainak az a kis csokra, amelyet ezennel átnyújtok a Cigányfűrő olvasóinak. Ezekben ugyanis olyan intenzíven szervezi személye köré a kozmoszt, olyan egyetemleges világmegvetéssel él, háborog és lázong, hogy nem-léte csak a világ pusztulásával együtt képzelhető el. Előbb ismertem meg a szövegeit, mint a rajzait és képeit, és beszámolhatok arról, hogy ez utóbbiak csak művészi kvalitásukkal leptek meg. Különb: ugyanaz az ember. Hadd hozzam fel példának önarcképeit: megrendítő önszeretet, önszépítés nélkül. Szeszek által is formált kövér arc, dühhel vegyes gúny, diadalba oltott halál. Feszültség a vonások között, a fej és környezete között – a részleteket mindenütt indulatos kohézió tartja össze. Ezek a feszültségek éltetik írásait is. Az olvasóban ellenállhatatlan érdeklődés támad az élő – igenis, élő! – ember iránt, és a festő iránt, aki valóban él, nem csak elfogadhatatlan, metaforikus értelemben.

(Eörsi István)

Horst Janssen

Üzenetek

A KÖNYVKERESKEDŐ

NOTESZLAP 1.

Közönség

Kettőspont:

...virágcsendéleteiben találtuk a legerősebbnek, hajdan

...legsajátlagosabban mégiscsak a portréiban nyilatkozik meg

...tájképet nem csinál többé?

...emlékszik még a kis japán tájkép-rézkarcokra?

...voltaképpen nagy fura rézmetszeteit találtuk mégiscsak a legerősebbeknek

...leginkább önarcképeiben azonosul önmagával

...mégiscsak a figuratív fekszik a leginkább Önnek.

...örvendetes, hogy visszatalál a színekhez

...Ön bizonyára inkább illusztrátor

...Az olajfestészet nemigen fekszik Önnek

...a „Kérdező”-t mintha nem is Ön csinálta volna

...Nagy hatással volt ránk az a kézműves akribia, tudja

...a pornografikusra Önnek nem volna szüksége szerintünk

...már csak ilyen erotikus dolgokat csinál?

...Meseállat-periódusát olyan reményteljesnek találtuk

...mégiscsak a gyöngéd ceruza marad az Ön tulajdonképpen eszköze, nemde

...temperával még sosem próbálkozott

...karneválsorozata volt mégiscsak a csúcspont

...csak ezeket a finom rézdogákat kellene csinálnia

...ach, a nagy, romantikus tájképek

...Ach, csendéleteinek melankóliája.

...Ach, a nagy litográfiák, emlékszik még?

...Ach, emlékszik... a színes nagy fametszetek hajdan

...voltaképpen nem csinál többé fametszeteket:

Nos, kedves Brockstedt – közölje kérem az emberekkel: meglesz – megvan – minden rendben – vili. És mondja meg még azt is nekik, hogy kezdődik a második féldő – november 14-én, és jövőre rögtön óriási faliszőnyegeket festek majd – krepp, tus, selyem, lakk + vízfestékek.

NOTESZLAP 2.

„Voltaképpen”

...ezek az ötvenes években csinált színes fametszetek változatlan véleményünk szerint a legsikerültebbek

...Már csak figuratív dolgokat csinál?

...Pokoli érzéke van a hátborzongató iránt. EZT kéne ismét kamatoztatnia.

...Ön a tájakban a legtermészetesebb minden bizonnal

...azok a nagy... szürreális rézmetszetek kiemelkedő

szorgalomról tanúskodtak – az Ön szakmai erőssége
 ...Csináljon már ismét néhány gyengéd kis japán tájat,
 tudja – a 70-es évek elejéről
 ...Jó, hogy ismét erotikust csinál – voltaképpen ez
 mégiscsak fekszik Önnek
 ...mégiscsak a ceruza az Ön voltaképpeni lehetősége
 ...örvendetes, hogy végre utat talált a színekhez
 ...talán még eljut egyszer az olajhoz is
 ...Mostantól kezdve (ismét) csak erotikust csináljon
 ...Vízfestéket kellene használnia a tájképeihez
 ...Valódi világa a skicc
 ...a virág
 ...az ember
 ...a „Kérdező”-t mintha nem is egészen Ön csinálta
 volna
 ...Hoffmann azt mondta nemrégiben nekünk: a nagy
 ceruzarajzok – voltaképpen ez az Ön igazi hoz-
 zájárulása (?)
 ...voltaképpeni tőkéje naivitás
 ...olyan örvendetesnek tartjuk, hogy mindig újból visz-
 szatalál voltaképpeni mondandójához
 ...meggyőződésünk, hogy akkoriban voltaképpeni
 csúcspontja a csendélet volt
 ...férjem az Ön erotikus dolgait tartja mégiscsak a leg-
 csökönyösebb
 ...az önarcképeket
 ...uramisten, hajdan a virágok
 ...Tudja, Janssen úr: az Ön voltaképpeni erőssége
 (mégiscsak, bizonyára) a portré
 ...voltaképpeni világa bizonyosan a virágcsendélet

...aromantikus

...a hátborzongató

...vagyis úgy véljük, nagyszabású önarcképeiben
 azonosul a leginkább önmagával

Kedves Brockstedt, közölje kérem az emberekkel:
 meglesz – megvan – minden rendben!

Mondja meg az embereknek... ha nem volnának
 nekem az emberek... utamon Oldenburgól Ohlsdorfig
 Hamburgon – Hannoveren – Velencén – Svanshallon
 – Oslón – Londonon – New Yorkon – Los Angelesen
 – Chicagón és Tokión át... Mondja meg nekik, hogy
 Tokióban a kis mukik egészen oda vannak értem, és
 hogy útközben a Harvardon is tartok egy előadást.
 Mondja meg neki, hogy általában szeretem az
 embereket, és SEMMIT SEM akarok tőlük – egyébiránt
 szertelenek az igényeim, noha a barátaim nemigen
 ismerik fel őket –, és hogy vágyaim nyavalygóságok és
 giccsesek, és hogy szívemet átkozott becsvágy rág-
 csálja, és hogy kövér fejemet a szerelem repeszti szét.
 – tulajdonképpen az egész hóbelevanc úgy történik
 velem, hogy lökészerűen dolgozom! Egy meglepő
 napon megkívánom a tájat (pl.), és ezért rajzolhat-
 nékom támad, a rajzvágyból rajz-élvezet lesz – lapról
 lapra + napról napra –, túlcsoportuló élvezet, és ha ez,
 mint mondtam, a tájból fakad, akkor éppen ez van.
 Nem ám úgy, hogy – most jön néhány tájmotívum –
 nem –, „motívumokat” amúgy sem rajzolok! Ha tehát
 tájak, akkor nem a tájba megyek –hanem akkorbele-
 megyek a tájba. Ez nem a fej dolga – áthatja minden
 szervemet. Arc, orr, fül – minden a térben tapoga-
 tózik, és az összes kiejtés a légcsőtájon gyülekezik,
 és ha valami mégis található a fejben, az Pán fuvo-
 lazenéje –és egészen biztosan nemgondolatok. Stifter,
 Turgenyev, Droste – ez irodalom volna. És az ilyen
 tájkorszakban már az utolsó híg-álomfázis utolsó
 álomfoszlányai közben is tájat rajzolok – nem bírom
 bevárni, amíg felébredek és – felébredve AZONNAL
 megkínzom és felcsigázom öreg testemet – ami nem
 nélkülözi az ostoba komikumot –, és aztán az első hop-
 szasza-neszkavé a melegvizes csapból, és cigaretta a
 szájba, és Mozart a forgó korongra, és futás a szőnye-
 gen föl-le a falnak támasztott tegnapi + tegnapelőtti +
 tegnapelőttielőtti képek előtt.

És az így megnézett tájakból elképzelt tájak nőnek
 ki, és ha aztán a kis tornácra kilépek, benne állok a
 tájban, és aztán tovább tájadzik bennem a kádban,
 ahol kifürdöm magamból az utolsó álommaradékot,

és AZTÁN ASZTALHOZ VELEM!! (utazás közben ugyanez, mutatis stb.).

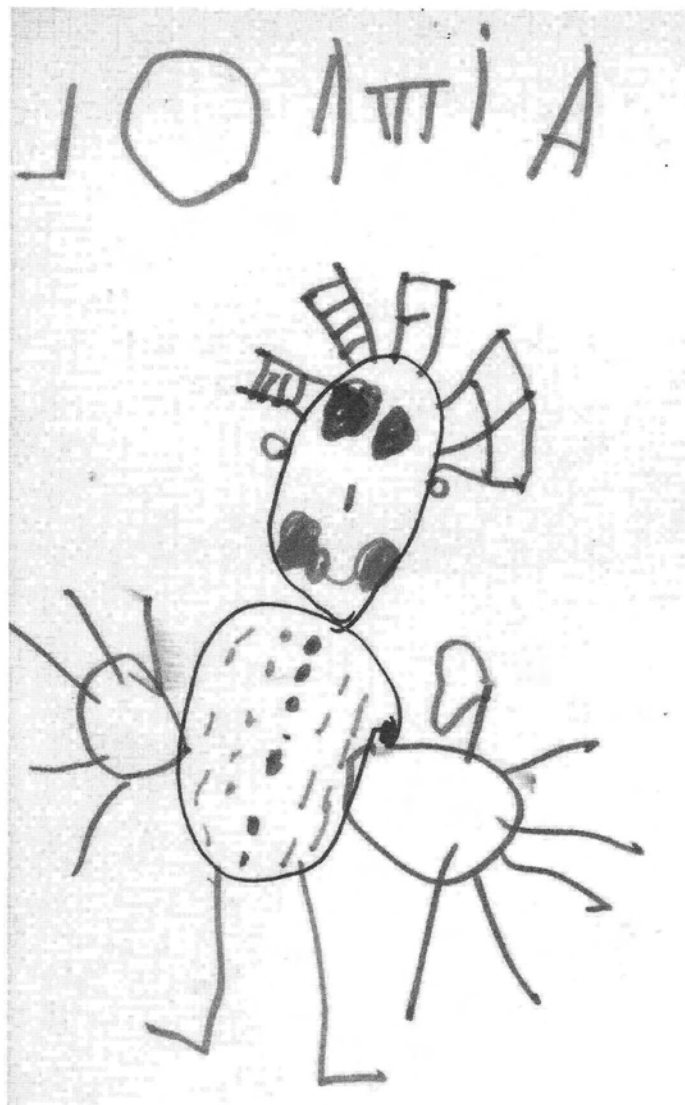
És így megy ez napról napra + hétről hétre + régi fákkal beszélek, és a szőnyegen föl le futva hallom képzelt kutyám csaholását – mert most a partfutók + az erdei vadak családjában tartozom – ahogy ötven évvel ezelőtt mozdonyvezető voltam – pontosan így van –, míg háza minden zúga és szöglete meg nem telik tájjal – én is táj vagyok –, és nincs több hely tájak számára, és hirtelen, olyan meglepően, ahogy kezdődött, összeomlik az egész hóbelevanc, és csupán a képek maradnak meg.

És ha egy következő meglepő napon az erotika jelentkezik ugyanilyen lökészerűen, akkor természetesen elbűvölő pornográfia-kompendium születik – ez is elfoglal minden részt és az egészet – szintén kizár minden mást – minden más „világ”-ot, és minden érzés a hasban és az ágyékban gyülekezik, tapogatódik pupilla és az ujjak, és én hangosan beszélgetek Pötsváry barátommal, ha éppen nem (ma képzeletbeli) szerelmemmel beszélek.

A lökészerűen létrejövő adagokat szünetek választják el egymástól: „rossz” esetben homályból és alkoholból álló fekete lukak, amelyekben elvész ecset, toll, ceruza. Jó esetben azonban mulatságok töltik ki – részeg jókedv és henyeség, papíron és utcákon egyaránt, és az utcákon többnyire éjjel, hogy senki se lásson azok közül, akik mindenből + mindenből ismereteket desztillálnak, és végkövetkeztetéseket vonnak le – holott én csak szünetelek!! Nem vagyok látható tehát, mert kerülöm a hülyeség gyülekezőhelyeit: a premierszínházakat és a színházi premiereket és általában a „kulturális” maszkabálokat – kongresszusokat és szimpóziumokat – és ily módon az illetékes prominencia felvonulását, és ezt már csak azért is, mert köztük feltehetően nem én vagyok az első hegedűs (undorító gondolat!). Továbbá: mert nem veszem körül magam galeristákkal és kereskedőkkel és impresszáriókkal; egyszóval HA csavargók, marokkói berbererekhez, kínaiakhoz, piásokhoz és kurvákhoz – továbbá kislányokhoz, magányos orvosokhoz (Einzel-Arzt) és öreg hölgyekhez, bácsikákhoz – csapódom, vagyis hát széles ívben kerülöm ki a kultúr-buzgalkodást, amely aktuális unalomként, az

ünneplések során elviselhetetlen restaurációként jelentkezik – a fenébe, ugyanazok az arcok! (Óvakodom attól, hogy felsoroljam őket – bárki elkészítheti magának a listát.) És ha ezen a városon kívül a három bundeszrepublikánus sajtóbálra gondolok, censored hangulatom támad. Mindez nekem egyenruhás ocsmányság, és mivel én gyerekkorom perdöntő éveit egy nemzeti politikát sugárzó nevelőintézet egyenruhájában töltöttem, az egyenruha az én szememben négyszeresen ocsmány; a katonai (a harci öltözéket kivéve), a civil, továbbá az arc és a „viselkedés” uniformisa. Láthatják: inkább vagyok rabló s harcos egy szabadcsapatban, mint katona; inkább rohadozom elfeledve egy erdei tisztás alatt, mint ezekben a szimmetrikus keresztültetvényekben, ahol a kormányzatok évente összesereglenek, hogy „gyász” örvén után-

¹ Szójáték James Ensor festő nevével. Ensor atmoszférikusán baljós sejtelmességű, sokfigurájú képeket is festett.

pótlást toborozzanak. Na ja – és ha a félelem beállít – ha nemsokára ismét ránk szakad az ég –, akkor bemá- szom az ágy alá – egyedül.

Mi a jogászat bölcsessége
Mi a szerelmi éjek kéje
Mi a Rossz és mi a Gonoszság
Hol a kurvák és hol a szolgák

* * *

7h45
semmi sem szép bús vagyok
az utcákon járhatok
a kertekben állhatok
szemüveggel láthatok
búgócsigát forgatok
bús vagyok

Paul¹: Janssen, rézkarcolnia kell. Én: igenis, Paul, e téren nyilván maga az illetékes. Paul: nem vitás, mikor kezd el? Én: holnap. Paul: nagyon jó, akkor holnapig viszlát.

Időközben ő, Paul Wunderlich, az öreg Tietze² adlá- tusa lett – valójában persze a rajztechnika saját műhellyel rendelkező feje és mestere volt. Ez akko- riban máris többet ért, mint minden későbbi titulus. És ő tehát megmutatta nekem tehetségének és tapaszta- latainak és eljárás módjainak mappákban gyűjtött kin- cseit, és mindenféle hűhó és tanítómesteri hókusz- pókusz nélkül kezemre adott mindent. Pedagógus volt a szememben. Az öreg Szókratész receptjét használta, aki szerint a mondatnak csak kilenc tizedét mondd ki, és hagyd, hogy a dolgot a tanítvány fejezze be. Nálam is ezt a receptet alkalmazta Paul. MINDENT megmu- tatott nekem, de ebből a MINDENBŐL kihagyott vala- mi mellékeset – tapasztalatokat marva így belém. Ez történt:

Végigpontoztam első lakkozott cinklemezemet – pontocskát helyezve pontocská mellé, a korai Paul Klee modorában. Órákon át pontozgattam tehát az aszfalt-lakkot, vagy negyvenezer pontocskát pöty- työttem rá a DIN A 4-re, és elkészítettem a füstöltő salétrom-fürdőt. A hőmérséklet stimmel, és visszatar- tott lélegzettel helyeztem el elsőszülöttemet a savas edényben. Gyöngyözött is, előírás szerűén. – Két perc- re szüksége van, minden esetre... és így tovább, és így tovább. És átmentem, a hallon keresztül öt lépés, a litográfia-műhelybe Paulhoz, ráragyogtam fékentar- tott eufóriával és tanítványi büszkeséggel, és azt gon- doltam, hogy mindjárt, Paul, mindjárt, kiveszem az

edényből én, HORST JANSSEN első rézmetszetemet, a savbanszülettetet, és mindjárt, Paul, meglátod, hogy legjobb tanítványod... és így tovább, és így tovább. Mindjárt, két perc múlva. Amikor két perc múlva visz- szamentem a rézkarc-helyiségbe, kénsárga pokol csapott az arcomba. Valahogyan át kellett törnöm az ablakig, és feltéptem az ablakot, és aztán, visszatartott lélegzettel újra ki az ajtón, és becsuktam az ajtót, és mély lélegzetet vettem, és visszatartottam a levegőt, és újra be, a savas edényhez. – Hát igen, a savban már csak kis aszfaltlakk-részecskék úszkáltak – cink nem volt látható – hogy a fenébe? Persze, nem szigeteltem el lakkal a lemez túlsó felét! Első rézmetszetem más halmazállapotba ment át. – Nem jött létre az első Janssen-rézmetszet, és Paul Wunderlich ernyedt mo- solya adekváтан kommentálta ezt.

Meglehetősen biztos vagyok abban, hogy egy tanár ma a hátsó biztosítással kezdené. Biztonság mindenek felett. Ismerem a díszes társaságot! – Az egész jelenle- gi divatos ügyködést – a művészet nem érdekes, és a nem-művészet a tulajdonképpen művészet. Ez csu- pán a polgárpukkasztás újdivatú változata. Új színház: korábban egy Heinrich George a színpadon brillíro- zott, és aztán lehányta a hideg büfét; ma a színpadot hányják le, és azután frakkban színészkednek. Na ja, ha ma állnék a savas edény előtt, melyben rézkarcom feloldódott, ki tudja – talán parfümös üvegcsékbe töl- tenem és eladnám a zavtot.

Paul magával vitt, bemutatott és bevezetett. Ez volt az idő, amikor Hamburg kezdett kétfelé oszlani. '59 végén két táborra oszlott – Wunderlich és Janssen követőire. Klisékké stilizáltak bennünket: Paul a tün- dökklő intellektus, én az együgyű szenvedély; Paul a kecses nemesség, én a vulgáris agresszió; ott forma és fegyelem, itt káosz. Amikor később valamikor agyam- ra mentek ezek a bárgyúságok, felébresztettem becs- vágyamat, és írni kezdtem. Legalább azt tudják meg az emberek, hogy nem tökféből csinált Paul rézmetszót.

* * *

Ignaz Pahl kikészüle
Mert lefagyott jobb füle
és ez így esett:

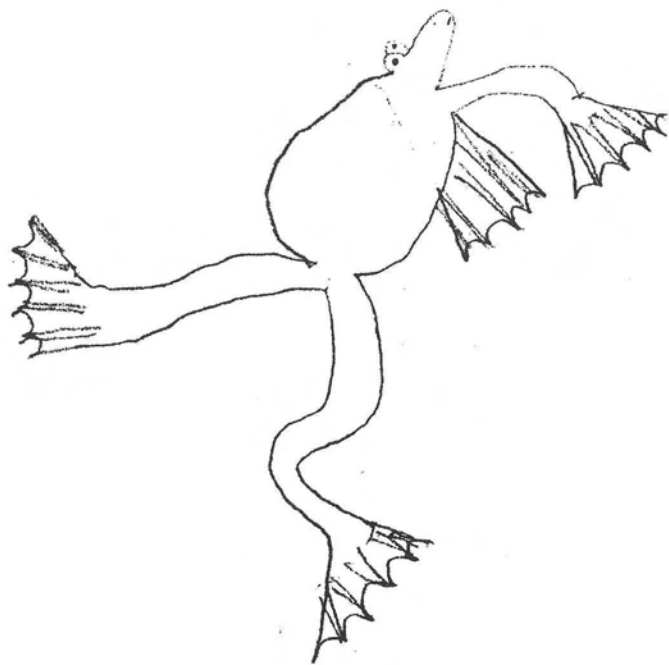
¹Paul Wunderlich, hamburgi grafikus, Janssen tanuló társa és egy ideig a barátja.

²Tietze: a hamburgi Képzőművészeti Főiskola tanára.

27 PANNEN 3171

Bősz keleti szél dalolt,
s ő postára gyalogolt
sőt futott sapkátlanul
s bal füle égett vadul

a gaz keleti
szél viccelt kicsit
mert azt szereti
mi minket dühít...

Az elsőseget én a szemnek adom, és e kiváló szerv a bennünket körülvevő csodálatos látszatvilágból táplálkozik. Ez a szem, így mondjuk: végigtapogatja az eget – úgy tapogatja az eget végig, ahogy ujjbegyünk valamely kevésbé éteri jelenséget, hogy megértse.

Szemünk csábítója tehát a körülöttünk lét. Neki adja oda magát a szem, és ezért ráadásul e folyékony-múlékony világ csodálatos képekkel fizeti meg, és egyik sem hasonló a másikhöz.

Nem a világ legrégebb foglalkozása a világ legrégebb foglalkozása, hanem a nézés, gondolom, a világ legrégebb foglalkozása. És a nézést valamely ideológiához gombolni olyasvalami volna, mintha egy tehetős kurva általános morállal fűszerezné élvezeteit.

Így gondolom – és mielőtt kis művész-történetbe ágyazva felkínálnám mindezt Önöknek, mondok még gyorsan pár szót az engagement-ról.

Először az enyémről, amely a papíron fekszik.

Az ember expanzióra törekszik.

Nos – rajzolás közben ennek ellenkezője megy végbe.

A határt alkotó oldalak felől minden a közép felé igyekszik. Az állítólagosan világmozgató szándékok közül akármi törekedne is arra, hogy levegőhöz jusson: levegő csak a lap négy szélén belül található.

Gyerekek, akik éppen rajzolni kezdenek, még könnyen ütköznek bele a dilemmába. Ha nagyon magas fickót akarnak lerajzolni, akkor sosem elég nekik a papírlap – és ilyenkor mindig egy másikat, lehetőleg nagyobbat, tesznek maguk elé.

E papír, e négyszög tehát pontosan az a színpad a számomra, ahol szívesen vállalom engagement-t. És egyáltalán nem untatom Önöket rendezői szaklancsogással: miként hozom szakmámban össze- és vissza és egymásra a figurákat, hogyan és miképpen lép fel a kutyagumó (ahogy az iskolában a radírgumit neveztük), ha egyáltalán fellép. És hogy a gyöngéd rózsza túléli-e a második felvonást, vagy tán időnek előtte a kövér grafit gyilkos törébe dől. És hogy mikor társul Ecset herceg a tollacskához, és hogy a darab végén a papír szélén gyülekezik-e minden, vagy összesereglik a kellős közepén.

Nem – nem lopom ezzel időnket, mert – most feltétlenül óvnom kell Önöket az engegement-től – ez a papíron KÍVÜL található.

Eltekintve attól, hogy az Engagement dolgában néhány cipősütő már a fehér színnel a csömörig betelve, a kéményseprők érdekében angazsálta magát – eltekintve ettől, igazi és tragikus esetekről is tudunk.

Itt van Käthe Kollwitzé.

Hogyan kezdte? – mint egészen kiváló rézmetsző, aki a Klinger körül csoportosuló grafikán nevelkedett, és akit a művészet nyilvánvaló élvezete hatott át. Aztán a sors szembesítette a 18-as, 19-es, 20-as stb. évek nyomorával, és e nyomor képei őszintén megrázták és fojtogatták. Nemcsak azt hitte, hogy vádolnia kell, hanem ezt rögtön – azonnal –, most és gyorsan és jól hallhatóan akarta megcselekedni, és e célból a karcolóttú vastag szénceruzára és litografikus puha krétára cserélte fel, és a művészet olajra lépett. Csak a kinyomott szemű, kenyeret kolduló Käthe-Krusebabák maradtak. Ezt mondta nekem erről az üres színházi gesztusnyelvről nemrégiben a feketébe találó Johannes Gross: „Ajaj – már csak azért is ki kellene iktatni az éhséget ebből a világból, hogy ne szülessenek ilyen rossz képek.”

És állítsák, kérem, szembe ezzel Francisco de Goyát:

energikus, élettől duzzadó, élvezetre törő, sőt, intrikus udvaronc volt eleinte. Sikert és szépséget hajhászó koponya, aki azután élete közepén súlyos betegségbe, vagy mondjuk így: válságba esett, és elsődlegesen csak ez őrlötte, nem pedig akármiféle társadalmi körülmények vagy háború vagy gyilkos. Nem – éppen ő, aki a valóságban egyáltalán nem látta a la guerra-sorozat bestialitását, csak ilyen-olyan mendemondákat halott róluk, ő – éppen ő – mondhatta magáénak a szem iszonyatos gyönyörét, mely a kínzott ÉS kínzó emberek imaginárius képzeteiből táplálkozott – az olyan szem, gyönyörét, mely alán konkrét tapasztalatok kis töredékeiből épít poklot magának.

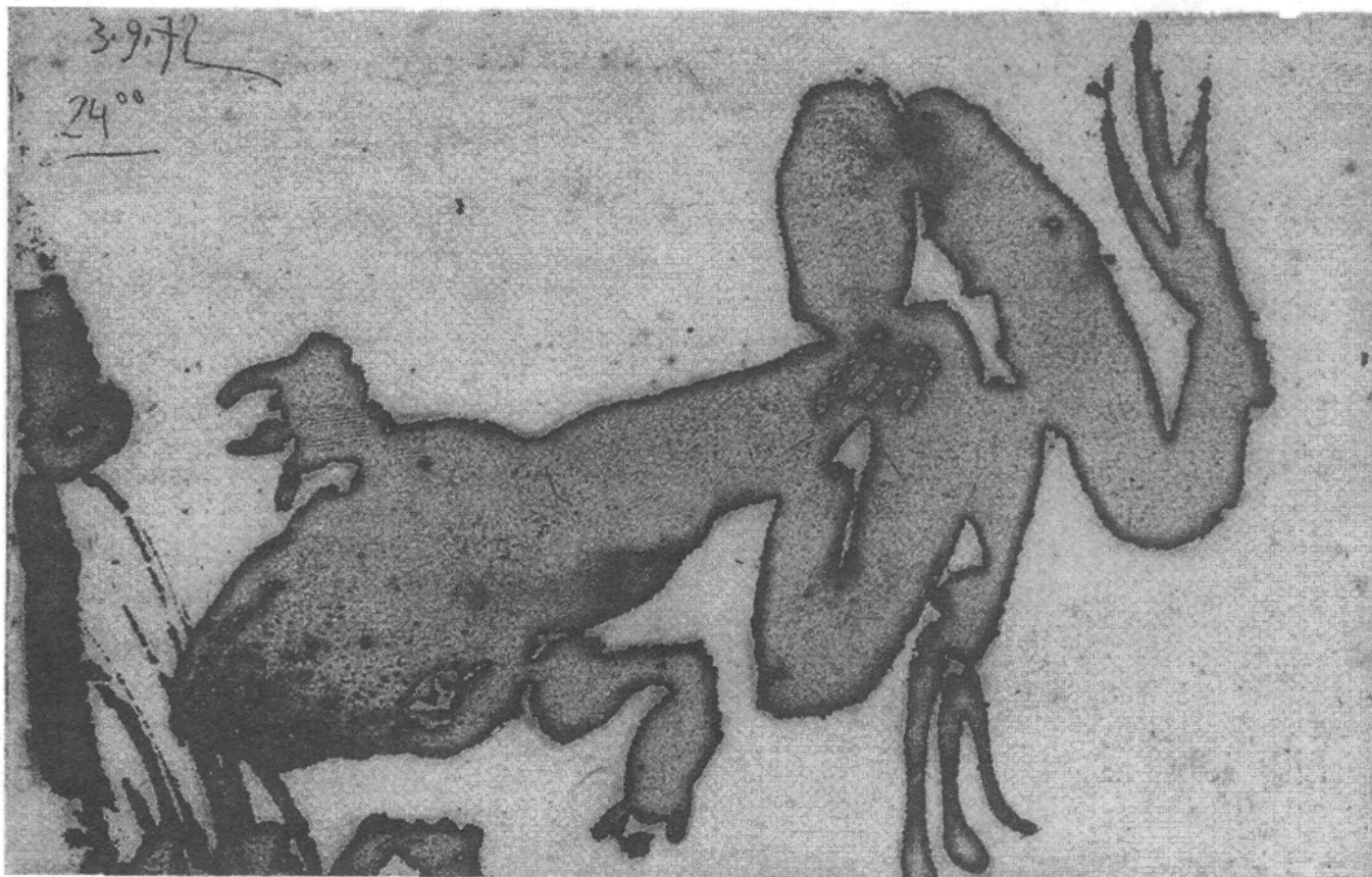
Az olyan szemgyönyörét, amely nem tud félrenézni, a konkrét esetben is oda kell néznie; olyan szem ez, amely már az emberre leselkedő veszélyt is érzékletesen szemlélteti – a mindennapi élet folyamataiban is. Az olyan szem borzalmas gyönyöre ez, amely talán a PONTOS odanézés kényszere folytán hevesebb szánalmat vált ki, mint a részvétel bármilyen más módja. És ez a gyönyör testvéri kapcsolatban van azzal, amelyet Alba hercegnője előtt, mellett vagy fölött érzett.

És – éppen ez a nélkülözhetetlen gyönyör, mely oly szépen ábrázolja hol a tűnékeny álmvilág borzasztó

szépségét, hol pedig a reménytelen borzalmat, a szemnek ez a feltétlen gyönyöre megbocsájthatatlan, ha nem folyamodunk egy hülye, vagyis „morális” trükkhöz. Ezt a gyönyört a morál megbünteti, de megjutalmazza az idő. És ez a szem, gondolom, egy „nem angazsált” művész szeme. Käthe Kollowitz-jót akart – Goya jó volt. És ennek nincs köze a köztük lévő súlykülönbséghez. És – kérem – ne tévesszék össze Goya szemét a körünkben oly gyakori szenvedélymentes sarlatánsággal.

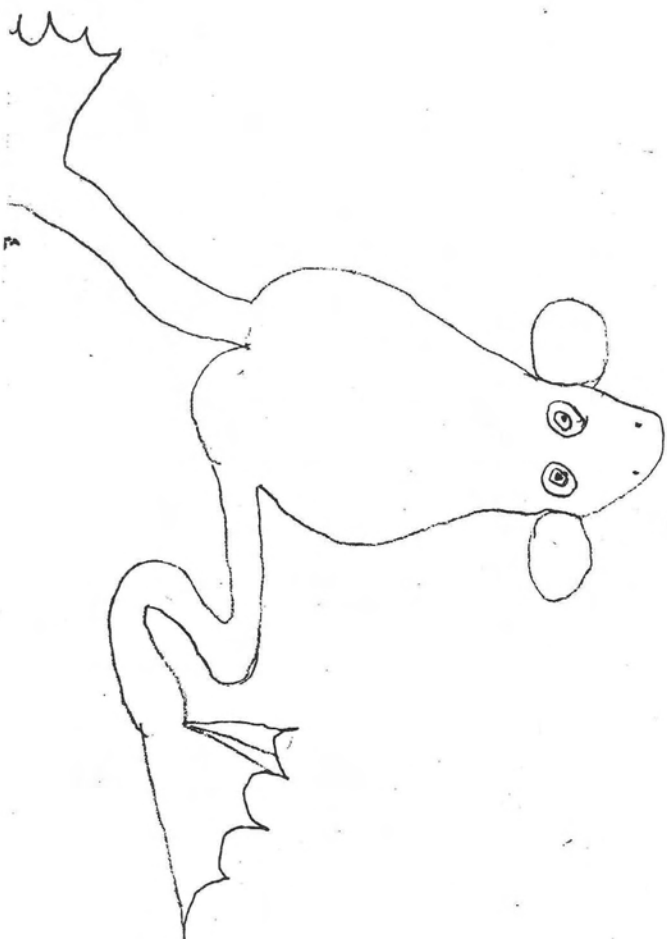
Hölgyeim és uraim, láthatják: ha magamról beszélek, rögvest elszakadok a földtől, és csúszkálni kezdek. Mindazonáltal ez a kedvenc témám. Felirata megtalálható valahol: egyensúly az öncsalás és az igazság keresése között.

Na ja – vissza a földre, és álljon itt ráadásul még egy kis megjegyzés: higgyék meg, a rajzoló szeme meglehetősen bonyodalmas valami. Tranzakciói kintről befelé és belülről kifelé jócskán cikcakkosak, és egyáltalán nem úgy vannak megszervezve, mint az in- és export-üzletek általánosságban. Elmondhatjuk: az ilyen szem, az ilyen felszerelés aszociális kéjenc, nem hajt hasznot annak, ami szükségszerű, fölösleges a.

Horst Janssen alkotása

közjó szempontjából, és teljességgel alkalmatlan a tünetésre. E célra használhatóbb a plakátfestő szeme.

És ez éppúgy vonatkozik Böcklinre mint Guttusóra és Haitungra. Mindig ugyanaz történik: demonstrálnak egy vézna eszmét, mely végül is csak lakószobákban lóg majd. Ez lesz persze az én sírom is.

Öncsalás és igazság keresése.

Már ahhoz is öncsalás kell, hogy keressük.

Megállapodtam édes nénikémmel, akinek kínra és öröme a legnagyobb szíve volt a világon: bármi történjék is, soha és semmilyen körülmények közt sem szolgáltatam ki a kórházi halálnak. Azokban az években történt ez, amikor én (majdnem) elittam az agyamat, ő pedig összes öreg belsőségét – oly fiatal szívét kivéve. Belsőleges szövetségben oszladoztunk – két dögvészes, elgazosodó hús –, az övé végül hatvanöt font volt, az enyém kétszázhusz.

Egy éjjel rábukkantam a 32,5 kiló oszladozó kínra, de nem ám az ágyBAN, hanem előtte. És – hívom a mentőkocsit, és elvittem a nénikémet, mint egy zacskó pondrós konyhai hulladékot. Irány Ochsenzoll – körülbelül ez a legocsmányabb Styx-parti várószoba. Negyvennyolc óra múlva hívnak, itt a vég, kérnek, hogy jöjsek. Beszereztem magamnak négy laposüveget, és aztán ott ültem nénikém halálos ágyán. Ez az ochsenzolli Általános Kórházban egy nagy terem leg-hátsó zugában található, és muszlinfüggöny választja el a mintegy harminc még nem egészen felkészült betegről. Ott ültem, és nénikém kemény, száraz jobbkeze szorosan kapaszkodott az enyémben. Én is a jobbomat adtam neki – ezt gondoltam: ez a rajzoló kezem, amelyért nénikém „elvézett” huszonnégy éven át. Arcocskája egészen kicsi volt, és messzire került – azt hiszem, már a másik partra. Na ja – tudjuk, hogy fest az ilyesmi. Én huszonnégy együtt töltött év után először pillantottam meg az ASSZONYt, sőt mi több, a LÁNYt, egy ANNA JOHANNA nevezetűt – tulajdonképpen a szeretőmnek kellett volna lennie.

Mire akarok kilukadni? Erre: kemény szorítása jelezte kezemnek: meg akar és még nem akar meghalni – olyan szorítás volt ez, mely erős sodorban partnál tartaná még a hajót –, és én két órányi küzdelemben már a harmadik üvegből iszogattam. Minden korty előtt a térdem közé szorítottam az üveget, hogy ügyetlen balkezemmel kinyissam és bezárjam. És rajta csíptem magam ezen a gondolon: Mit tegyek, ha nénikém tovább húzza, mint a pálinkám? A kezéből nem kecmereghetek ki, ezt eldöntöttem magamban. Na ja – még volt néhány kortynyi a negyedik üvegben, amikor nénikém nyelve a torkába visszazuhant. Ez volt sok idő óta bizonyára a legnagyobb falat hús, amelyet nyeldekelt, és amely most megfojtotta. És aztán eltartott még két örökkévalóságig, amíg csontocskái elernyedtek a kezem körül, és a csónakot elragadta az ár.

Mi hát a „gonosz” tett, minden világok és idők leg-rútabbika? Nem, nem az a hitvány gondolat, hogy nénikém szíveskedjél „sietni” az üvegcsém miatt – nem, ez szóra sem érdemes! Nénikém maga is nevelt volna rajta, ha még egyszer nevetetett volna. Nem – az ÁRULÁS! Vagyis: megszegtem az „Esküszöm – nem lesz kórház” fogadalmat. És az árulás a legnagyobb gázság e minden világok legszebbikén. A legaljasabb gyilkosság is, összehasonlítva ezzel, lovagi csínytevés. Meg vagyok érte? Akkor jó.

Ez az árulás könnyen kárhozatba dönthetett volna. Hogy nem kerültem örök időkre a pokol lángjai közé,

annak egyszerű oka volt: elfogadtam árulásomat. Ettől kezdve áruló voltam. És kész! És minden lehetséges és lehetetlen alkalommal kifecsegetem ezt a tényt. Különösképpen az oly ártatlan etye-petye-becsületbambullák előtt, akik irigylésre méltó biztonsággal sétafikálnak a meghatározatlanul „relatív” erény ösvényein. Egyszóval: a gyűlöletet, amelyet magam ellen kellene irányítanom, idejekorán és mindenkor saját épülesemre és felépülesemre a „többiek” ellen irányítom. És ha rám tör a rosszkedve, akkor Emile Ciorannal tartok: „...ha Isten volnék vagy Leviatán, kioltanám az emberiséget!” Ezt a csodálatosan egyszerű, velős mondatot kissé átigazítom az én esetemre: ... Ha VOLNA Isten, lehetőleg alakot öltve – mielőtt még „Adjon isten”-t mondanék neki, ledöfném. Ehhez kétség sem fér – és ezt nem meggondolatlanul tenném, hanem megfontoltam, ami nálam az élvezet megnyilatkozása.

Tehát: nem itt bujkál a félelmem.

És hogyan áll a dolog a „halhatatlansággal” – mind egy miféle formát ölt is! Néhány jelzést kaptam már életemben. Amikor késő kamaszkorom cimborája, Reinhard Drenkhahn meg én ismét SEMMInek nyilvánítottuk energiáktól duzzadó életünket – nevezetesen egy mámoros órán, amely ráébresztett arra, hogy ha „a többiek” élnek, akkor mi semmiképp sem maradhatunk ugyanebben az állapotban –, amikor tehát ilyen féktelen hangulat szállta meg szellemünket, megrendeztünk egy vértestvér-gyilkosságot. Ragasztószalaggal összebilincseltek jobb kezünket, és ütőerünk közé szilveszteri robbanópatront szorítottunk. Aztán egymásra néztünk, neveltünk, „ballal” kiittünk még egy üveg Oldesloert, és lánggra lobbantottuk a gyújtózsínort. Ez addig égett, amíg el nem érte a robbanóanyagot, azután szisszent egyet, és elmaradt a vég. Így hát tovább ittunk – mint az istenek.

* * *

A színek

Két festő kívánja a sárgát

* * *

A kis történet, amelyet több okból az előzőhöz bigygyeszttek, minden bizonnyal a „tere-ferre” rovatba való, ámbar jelentékeny információs értéke van, sőt, szeljegyzetül szolgálhatna egy hamburgi erkölcsörténethez.

Erns Buchholz törülmetszett férfi volt. Egykilencven magas, szépen kiformált, barna összbenyomást keltő,

íriszében a „legkísértetesebb” KÉKSÉG; nem világoskék, nem sötétkék, és nem is – mint mondani szokták – sugárzó kék vagy talán metszően kék. Nem, inkább foszforkék, zseblámpafénysugárszerűség a takaró alatt; de fényes nappal is. Olyasforma, amelyet szívesen fognak rá földönkívüli lényekre a science-fiction-filmekben. Még pettyecskék is társultak ehhez a kékhez, mivel sárga szemgolyóból ragyogott elő – a májbetegék sárgája volt ez –, és igen, az egész fickóban volt valami Richárd Burton fontosságából.

Ernst Buchholz főügyész volt. Akkortájt annyira tiszteltem ezt és a hasonló titulusokat, hogy (öszönösen) mindig főügyészt mondtam = a katonás „r”, nyilván gyerekkori elképzeléseim terméke – akkoriban a katonaságot magasan a jog civil intézményei fölé helyeztem. „Egy GENERÁLIS”! Úgy bizony.

Ez a very important person, ez az Ernst Buchholz – szabaddemokrata, mert az volt, sőt, liberális, méghozzá komolyan veendő értelemben – egyszóval a művészetek támogatójának és védelmezőjének tekintette magát, és semmiképp sem véletlenül házasodott be éppen a régi hamburgi Maetzel-művészfamíliába. És fiait természetesen festészetre nevelte. A nevelés nemigen hozta meg gyümölcsét: egyik fia fellázadt, mihelyt nagykorú lett, a másoknak nem volt tehetsége – ami, persze, a festőművészeti karrier szempontjából nem éppen gátló tényező.

Távirati stílusban. Paul Wunderlich és én akkortájt alkottuk meg kriplijeinket, puhatestűinket és néme-lyest „specifikus” erotikumainkat. A „specifikus” szó e célra illetékes tapogatóink „buján” morbid, lucidus, kissé kényesen deformált felidézését jelenti. Elvégre a párhuzamos valóságban bármikor rendelkezésünkre állt a „normális” kivitelezés. És Paulnak a „Sárkányistállóban” (sic!) éppen nyílt egy kiállítása, és lógott ott egy litográfia-sorozat is a „Férfi a férfival” témájára; homoszexuális testek kis, elragadó balettje volt ez – a testek ötszörös erekтус segítségével póznát képeztek, és ezzel szökdécseltek a papíron keresztül, mint a hét sváb, aki nyulakat hajszol. Ebből botrány lett, és valami ügyeletes ügyész vádat emelt, és ebből per támadt. Álcázva-rejtve ott ült a hetedik sorban a nagy Ernst Buchholz, és mielőtt még a nyomorult kis ügyész végig mondta volna a vádbeszédét, Ernst felállt, megvonta a kicsikétől a szót, és fülbemászó, átható dur-hangján többé-kevésbé briliáns beszédben védte meg a művészet szabadságát. Ki lehet találni, hogyan végződött a per! És azt is, hogy mi állt a másnapi újságok első oldalán.

Hogyan is mondja Göttinga púpja, Lichtenberg?

„...Ha valaki egy dolgot kedvvel csinál, akkor olyasvalami is van mindig a dologban, ami nem tartozik a dologhoz.”

És Ernst Buchholznak, ójaj, nagykedve volt – SAJÁT MAGÁRA éppen.

Nos, jó. Ernst Buchholz egyszer csak felcserélte Maetzel-családi állapotát egy élet- és szerelmi közösségre, melyet egy szép, vicces, sőt izgatón „veszélyes” RUTHtal alakított ki. És egy szép napon az állt az újságokban, hogy Buchholz, minden megnyitónepségeknél és kultúrszimpoziomoknak ez az ékesége, Ernst Buchholz, váratlan, hirtelen, rövid stb. betegség után éjszaka elhunyt. Puff.

Így történt: mindketten űzték hivatásukat, Ernst és Ruthocska is. És ha Ruth főzött, akkor szívesen főzött két vagy három hónapra. Ez esetben töltött káposztát készített. Ott álltak a gombócok a tiszta-modern konyhácskában, magasan az Elba fölött. Eza tényállás egyik része. A másik: mint mindenki, aki pilulák segítségével csempészné át magát a határvonalon – a nagy, testileg úgyszintén hatalmas Ernst is meztelenül feküdt az ágyra utolsó útja előtt –, és a világon senki sem ismeri egy ilyen búcsúzó ember gondolatait. És ekkor megszólalt a telefon.

Akárhogy történt is – Ernst már Halál Apó kacsójában, szabad kezével felemeli a kagylót, és éppen – ha nem számítjuk Ruthot – egyetlen igazi szerelme, nevezetesen nővére szólal meg a drót másik oldalán. És ekkor fivér és nővér bensőséges beszélgetésbe kezd anélkül, hogy a fivér elárulná különleges állapotát. De e testvéri locsogás folyamán a halálra szánt titkon megváltoztatja döntését, és a telefonbeszélgetés után

a konyhába megy – nyilván azért, hogy kanálnyelével éssős oldattal ismét kigyilkolja magából a halált. Ekkor összecuklik, és esés közben fogódzót keresve, megragadja egyik kezével a töltött káposztás fazekat, és – bumm, csibumm – vége.

Este megérkezik Ruthocska. Ajtót nyit, gyengéd rutinnal kiált egyet: Ernst! Itt vagy? Nincs válasz, és amikor végül belép a konyhába, ott fekszik az évszakhoz képest viszonylag fehér, meztelen, hatalmas test a szürkésfehér, barnásra színezett szószbán, mintegy nyolc káposztásgombóc között. És tudjuk, mire emlékeztetnek hideg állapotban az ilyen gombócok: KUTYAKAKÁRA! Ilyen cinikusan állít be hozzánk olykor a Kaszás.

Ez tehát példám a „Tere-fere” rovatból. És éppen EHHEZ szeretnék még egy kis, helyálló gondolatot adagolni. Ezt: hogyan ujjong a társaság – kiváltképp a finomabb és a szellemileg becsvágyó –, ha egy Otto Dix lecsupasztja a háborús színjátékot, megfojtja így a hősiességtől; a hősiességtől, melyet a katona előlegezett méltóságából és bátorságából stilizálnak. Vagy amikor Goya teszi ugyanezt, kétségkívül zseniális, művészi lendülettel. Mennyire „egyetért” ezzel a társaság, amelynek meg kellene döbennie! Csakhogy egyebek közt a HÁBORÚS ESET is csak az ilyen végső lecsupasztás PLDÁZATA, mert benne a halál a hiúság minden külsődleges hatalmát és titulását és általam is kedvelt jelvényét elveszi az embertől, és ráadásul olykor igen hetyke módszerekhez folyamodik – ENNEK nem szabad megtörténnie – EZ nem lehet érvényes –, legalábbis a civil hiúságok háborújában, ahol még bátorságra sincs szükség ahhoz, hogy úgynevezett méltóság övezzon bennünket. Csakhogy a civilek háborújában a méltóságot ismét hősiességnek tekintik, és virtussá degradálják a halált – „váratlan betegség után” – na ja. Ez melleleg éppolyan hidegen hagyja őt, amilyen mindig is volt.

hétfőn / kezdődik a hét
kedden / kissé innya kék
szerdán / szesz sugárzik bennem
csütörtök / görcs van a fejemben
pénteken / biztos meghalok
szombaton / föld alatt vagyok
vasárnap / lelkem mennybe röppenő
hétfőn / vagyok a régi lókotó

Eörsi István fordítása

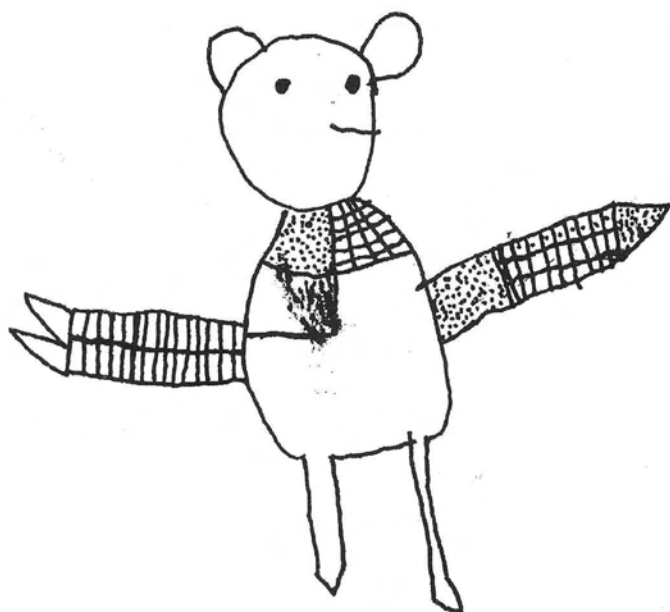
Hugo Ball

KARAVAWANE

jolifanto bambla ófalli bambla
 grossiga m pffa habla horem
 égiga goramen
 higo bloiko russula huju
 hollaka hollala
 anlogog bung
 blago bung
 blago bung
 bosso fataka
 ü ü ü ü
 schampa wulla mussa ólobo
 hey tatta gorem
 eschige zunbada
 umlulu ssubudu uluw ssubudu
 tumba ba-umff
 kusagauma
 ba-umff

KARAVÁN

elefánt bömböl ó végzetesen bömböl
 a nagy mufti hablatyol a háremben
 égigérő hegyember
 hígul az orosz hajdú blokkja
 hol lakik halála
 egy hosszú bung
 fekete bung
 fekete bung
 bassza végzetes tátika
 ő ő ő ő
 csámpa mulla mossa ó lopó
 hej tatta gorem *
 készen a punfürdő
 ballákkal subidú olá subidú
 tompa ba-umff
 kutyagumi
 ba-umff

Endródi Szabó Ernő fordítása

*Lefordíthatatlan szójáték, kb: a tata hegyiember

Úgy hírlík, hogy prominens politikusunk mind a száz lábával a cigányság élére akar állni, s ehhez szalmazsákomról baldachinos ágyára lopta versemet. (B. A.)

„Azt álmodtam, ha feltöröm a kavicsot, összecsavarodott napsugár virít ki belőle. Azt is álmodtam, ha sokat sírok, az arcom megrozsdásodik.” (Balogh Attila)

fotó: Koszticsák Szilárd

456/B

MINISZTERELNÖKI HIVATAL
POLITIKAI ÁLLAMTITKÁR

1730/96.

Balogh Attila úrnak
főszerkesztő
Cigányfűró Szerkesztősége

1055 Budapest
Bajcsy-Zsilinszky út 72.

Tisztelt Főszerkesztő Úr!

Az 1996. év folyamán a Cigányfűró Szerkesztősége a lap kiadási költségeinek támogatására benyújtott pályázata alapján a Kisebbségi Koordinációs Keretből 200.000 Ft támogatásban részesült. Engedje meg, hogy ezúton hívjam fel a figyelmét a támogatás felhasználásáról történő elszámolási kötelezettségre, melynek kérem, hogy 15 napon belül számlákkal igazolt beszámoló megküldésével eleget tenni szíveskedjék.

Budapest, 1996. november 11.

Üdvözlettel:

Tabajdi Csaba

458/K

CIGÁNYFÚRÓ

KISEBBSÉGSZELLEMŰ MŰVÉSZETI ÉS KÖZÉRZETI FOLYÓIRAT BUDAPEST BAJCSY-ZS. U. 72. TELEFON: 111-0034 FAX: 111-7048

Miniszterelnöki Hivatal
Tabajdi Csaba
politikai államtitkár
részére

Tisztelt Államtitkár Úr!

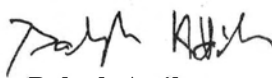
1996. november 11-i keltezésű levelét megkaptam, és örömmre szolgál, hogy folyóiratunk végre elszámolhat Önnel.

Mellékelten küldöm a számlákat, melyek közt a nyomdai előkészítés és a nyomtatás számlái mellett, engedelmével, szerepel egy – szintén a lap kiadási költségeihez tartozó – *átvilágításról* (értsd: levilágítás) szóló számla is.

Köszönettel vettük a támogatást, amely lehetőséget biztosított számunkra ahhoz, hogy a magyarországi kisebbségi politika paramétereit, visszasságait, a kormánypárti kollaboránsok* manipulációs törekvéseit fölfedhessük. Örömmel tölt el az a lehetőség, hogy a jövőben is megkíséreljük – a kisebbség jogán – megkeresni a Kisebbségi Koordinációs Keretet hasonló leleplezésű munkáink megírásához.

Budapest, 1996. november 18.

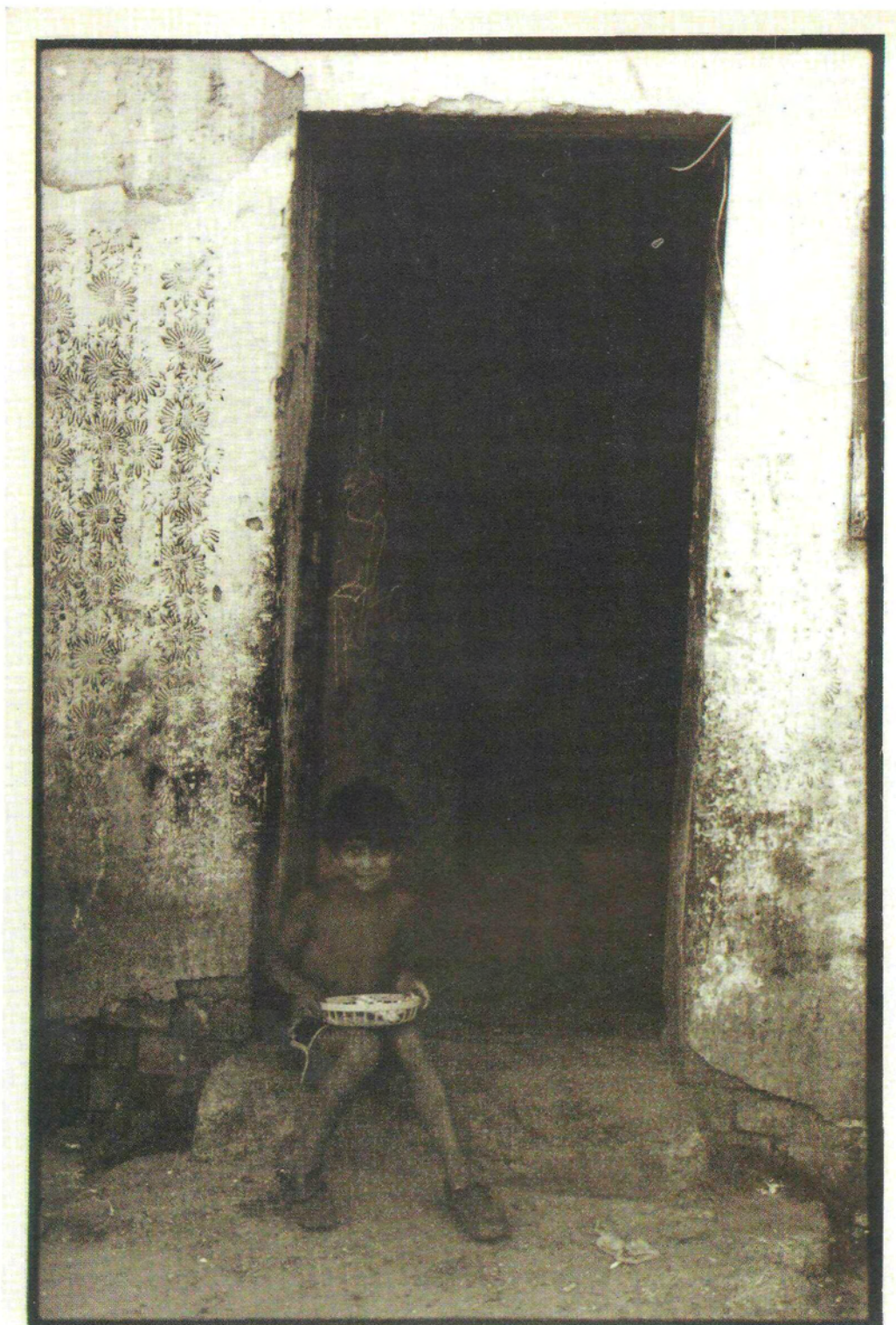
Üdvözlí Önt:

Balogh Attila
főszerkesztő

Melléklet: 5 db számla

**Lásd 16. oldal alján*

fotó: Kawa Kamal

Tamás Amaryllis

Az idő jelöl meg bennünket

– Interjú Bíró Yvette-tel –

Mi volt gyerekként a legelső érzésed arról, hogy mi (lehet) a film? Tudós filmesztétaként hogyan emlékszel erre?

– Első emlékezetes filmélményem egy kis botrányhoz kapcsolódik, melyet sokszor emlegetett a családi krónika. Anyámmal az akkori Royal moziba mentünk, a Mesél a bécsi erdő című filmhez. Hat-hét éves lehettem. Az első képek idilli napsütötte tájat, lankás domboldalon legelésző bárányokat mutattak, a zene áradó hangjai alatt. Lenyűgözve figyeltem. Majd váltotta kép, és a szereplők bemutatásával fáradozott. Ám én hirtelen roppant csalódást éreztem, nyúzni kezdtem anyámat: mi lett a bárányokkal? – kérdeztem számonkérőn. – Hová lettek? Hiszen az előbb még ott futkároztak a réten.

Anyám csitítani próbált, mondván, nem ez a fontos, figyeljek arra, amit a vászon mutat. De én csak konokul tovább követeltem: Hol vannak a bárányok? Mi lett velük? Amit a képek ígértek, nem teljesítették. A bárányok nem jöttek vissza, és én sosem tudtam meg a történetüket, sorsukat, amiért izgultam. Sírni, majd bömbölni kezdtem, követelve a mese folytatását, anynyira, hogy anyám végül is kivezetett a moziból, mondván: ez a gyerek gügye, nem lehet vele moziba járni... Nem is vitt magával éveken át.

Hát így kezdődött a kalandom, ezzel a jelentős nem találkozással, melyet még évekig hurcoltam magammal. Úgy éreztem, mi tényleg nem értjük egymást, s csakugyan, a mozi nem vonzott sokáig, egyáltalán.

Kell-e mondanom, hogy ha ma visszagondolok erre a csacsi kalandra, úgy tűnik, nem is voltam annyira gügye. Talán igazam volt a követeléssel: ha elkezdünk valamit, azt illik tisztességesen végigmondani. Nem szép dolog pusztán játszani a néző izgatásával, csak úgy birizgálni az érzékeit, igazi élménynyújtás helyett. A film minden képe esemény, és a kép-esemény jelentésbeli értelme, feszültsége a kimért idő minden pillanatában jelenvaló kell legyen. A mese minden állomása egyformán fontos, különben az egész látványos építmény összeomlik. Hogyne haragudnánk az üresjáratokra, a hivalkodó hatásvadászatra.

Mikor, e hosszú pauza után, a filmmel való „kamasz-

szerelemem” fellobbant az Aranyláz, a Biciklitolvajok, a Csoda Milánóban és az Aranypolgár, majd később az Országúton láttán, azt hiszem, ezzel az egyszerű csodával találkoztam: itt végre az egymást követő képek, jelenetek mindegyike egyszerre volt ígéret és további hívás, sodrás és csábítás, melynek trükkje azonban nem volt visszaélés. Inkább ravasz teljesülés. Váratlan ajánlatok sora, melyeket még meglepőbb válaszok követtek.

– Mi az a „különös kíváncsi”, amiért a hetedik művészetről elmélkedsz? Miért kell, és hogyan szabad a filmről írni?

– Én ma is azt képzelem, amit talán először az induló Filmvilág első számaiban írdogáltam: a film varázsa, hogy a legköznapiabb életjelenségek érzékletességét reprodukálja, miközben ezerszeresen „bolondlítja”, manipulálja anyagát. Világa halálosan ismerős, és mégis mesebelien és álomszerűen „más” – hogyne jelentene mindig megújuló kihívást ez a feloldhatatlan ellentmondás. Melyiket szeressem, mely oldalát értékeljem? – kell feltennünk a kérdést minden új, jó vállalkozás láttán: azt, ami benne „nyers”, vagy éppen fordítva, ami „főtt”, hiszen minden film más vegyületet, arányt valósít meg e végletekből. S ha mitológiája valóban profán, ahogy magamnak elneveztem, akkor a róla való írásnak is ehhez kell alkalmazkodnia. Legalábbis én így érzem otthon magam vele: felidézni sokoldalú érzékletességét, s ha lehet, követni gondolkodásának mágikus, sűrítő-kihagyásos természetét. A gondolkodás mindig értelmezés, a látott és átélt dolgok valamiféle elrendezése, szakadatlan újrendezése. Miért ne kellene éppen a film nyújtotta élményt „megdolgozni”, s jó fordító módjára új módon, más nyelven kifejezni. Innen a másik kedvelt paradoxonom: a filmekben a rendetlenség rendjét érdekes kitapintani, áradó zsúfoltsága okozta szabálytalan szerkezetét élvezni, és talán jobban hozzáférhetővé tenni.

– Husz év és több ezer kilométer távolságából hogyan idéződik fel benned Pilinszky, Huszárik, Bódy alakja?

Hogyan gondolsz „elhomályosuló sziluetttükre” ?

– Pilinszky, Huszárík, Bódy: három költő nevét említed, három „önemésztő, szikár” *poete maudit* emlékét. Sorsuk, törekenységük, persze, eltérő utakat rajzolt ki számukra, mégis mindegyik a „félbeszakadt dallamok, csapzott ünnepélyek... fényein túl”, egyszerre „siralmas töredék... gyönyörű egész”, részei a batyunak, amit határokon át hordozok. Pilinszkytól egyszer „jaj-szótárát” kaptam ajándékba. Végtelen variációkban sorolta, énekelte, deklamálta egy hosszú séta folyamán e suta panasz-szó ezernyi lehetséges értelmét, hangsúlyát. Jaj nekünk, konstatáltuk fanyaron, hogy éppen e jajban foglalható össze oly mindent átfogóan, legkifejezőbben az élethez való viszonyunk. ... Úgy hiszem, Huszárík, Bódy is besorolható volna e redukált nyelvhasználó „jajbeszélők” csoportjába. Mondhatnám, a sorsátkozta művész magyar változatai: végletességük, mellyel a „gazdátlan abszurditás gazdátlan terhét” magukra vették, elvéthetetlen hitelességet adott műveiknek. Játékos-komoly jaj-rokonaim költészetéhez fordulva, rájuk hagyatkozva, jó fogódzókra támaszkodhatom, segítenek érintkezni a világgal.

– *A Filmkultúra 65/73. című, 1991-ben válogatásodban megjelent kötet előszavában elmeséled a folyóirat alakulásának, tündöklésének és csendes „hajnali kivégzésének” történetét. Szólsz a Haraszi-perről, a megbélyegzett filozófusokról, Szelényi, Konrád eltanácsolásától, a belügyminiszter leveléről, melyben veled is közölte, hogy „az országból való távozásod ellen semmiféle kifogást nem emel”. Ma a Filmkultúra hajdani titkos szerzői, Göncz Árpád, Vásárhelyi Miklós, Konrád György... az ország szellemi életének a hatalom által is vállalt irányítói. Milyen érzés volt elmenni, és visszajönni manapság?*

– Nemigen van mit hozzátennem ahhoz, amit ott „A Filmkultúra néhány boldog éve” címszó alatt elmondtam. S ha barátaim ma megbecsült tagjai a társadalomnak (hatalomnak), az a társadalomnak csak javára válhat. Hogy nekik maguknak is ugyanannyira, abban nem vagyok olyan biztos; tartok tőle, hogy a szerep talán nem mindig oly hálás, vagy nem mindig maradéktalanul.

Milyen volt elmenni? – kérdezed. Mit mondjak? Részegítő, kapunyitó, a sebesség szédületét feleltelenül élvező. Futó lettem, mondtam, mint a sakkfigura, melynek bár pályája kötött, a vége nyitott. Ha későn is, átélhettem a vándorévek kalandját. S mit jelent most olykor visszajönni? – Várakozásteli, kíváncsi kapcsolat

kereső, de látogató vagyok, nincs mit dramatizálni, az érkezés és a távozás nem megrázó. Nyilván sok mindent nem tudok, de azért valamennyire értek, hisz otthonos vagyok, ha nem tartozom is bele az élet köznapis szövetébe. Mégis, minden roppant ismerős maradt. Ahogy mondani szoktuk: „minden másként van, és semmi sem változott”. A világban ma egyre inkább nem a hely, nem is az egyes személyek, hanem az idő számít: az idő jelöl meg bennünket, s a tisztesség megérzékenység azt kívánja, hogy erre a (ki)hívásra figyeljünk fogékonyan.

Pilinszky szerette Simone Weil idézni: tanuljunk meg meggyökerezni a gyökértelenségben – mondta, s ennél bölcsebb igazságot én sem tudok. A változásban élni, kultúrák között mozogni nem rossz dolog. Nem árt néha innen vagy onnan megvilágítva a dolgokat más-más fénytörésben látni. Örülök, ha van mit mondanom itt vagy ott, s ha akad, aki meghallgat, itt vagy ott.

– *Szarajevóból érkezéted Budapestre. Milyen célból jártál ott?*

– Szarajevóba „tanítónéniskedni” mentem. Fiala filmekkel eszmét cserélni, meséltetni őket, és gyakorolni, élményeiket filmre képzelni. Máshová is szívesen mentem, Rómába, Tel-Avivba vagy Istriába írakkal, rendezőkkel találkozni, vagy afrikai, arab kultúrák képviselőivel dialógusba keveredni. Most ez mégis drámaibb volt. Itt súlyos sérülések nyomaival kellett szembenézni, abból kimozdítanom őket, vagy éppen a lehető legegyszerűbb, legpontosabb szóra bírni képzeletüket. A kipróbált eljárások, módszerek helyett másként közelíteni: ösztönözni, vitázni, mégis nem egészen a megszokott módon. Remélem, e műhelymunka során magam is tanultam ott valamit, és jó volt velük együtt nemcsak hátranézni, hanem tervezni, előre figyelni is, a jövő lehetőségein gondolkozni.

– *Kinek írtál utoljára forgatókönyvet? Rendezel-e magad is?*

– Forgatókönyvet írni szeretek, de a rendezés nem az én mesterségem. Elég kigondolni, mit tud majd a mozgókép felidézni. Legutóbb Agnieszka Hollandnak írtam egy történetet, most pedig egy francia-portugál produkción dolgozom. Melyikből lesz előbb film, nem éppen tőlem függ, de ha lesz, nem lesz távol attól, amiről az elmúlt években méléztam, mégpedig olyan formában, ahogy az mindig is érdekelt. Játékos utazás, nem annyira a földrajzi tereken, mint inkább a képzelet idején át.

Antal István

1996

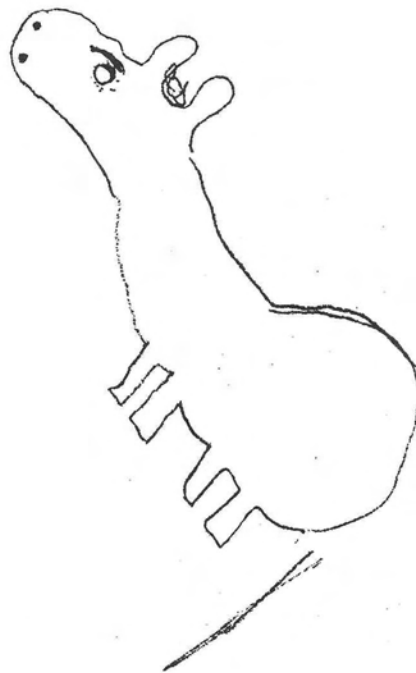
Az 1996-os év, mint minden év, végéhez érve, az ember automatikusan értékelni kezd. Számba veszi élményeit; mi történt körülötte egy év alatt. Ha vulgáris lennék és politikus alkat, azt írhatnám, hogy a hazudozások és a társadalmi tolerancia totális elvesztésének esztendeje volt 1996. Hál' Istennek, nem érdekel a politika, és soha nem tápláltam reményeket különböző pártjaink és kormányaink tevékenysége s főképp: szavahihetősége iránt. Mondhatni, esztétikai alapon szeretem szemlélni a világot és annak dolgait.

Rajtavesztettem. Az elmúlófélben lévő év épp ebben a tekintetben osztotta a legkeményebb pofonokat élők és holtak méltóságának. 1996 ugyanis úgy vonul majd be a történelembe, mint az elbaszott emlékművek születésének éve. Százévek multán élő, remegő csápú utódmutánsaink nem Tocsik Márta vagy Suchmann Tamás nevét emlegetik újra meg újra a vadul hulló meteoritesőben, hanem *Ortutay Tamás*-ét, *Varga Tamás*-ét etc.

Tudom, a privatizációs miniszter is József Attila nevét emlegette – konkrét oldalszámra hivatkozva! –, amikor beadta lemondását, és ez kétségkívül viszolyogtatóbb volt, mint amikor szocialista párttagkönyvét tette az asztalra a belső státuszszosztzkodás végkifejlete felett sajnálkozva, dehát ez csak amolyan politikai vagy páltpolitikai magánügy volt. Különben is, mint láthattuk, a szó, ha avatatlan ajkakra került – még József Attila szava is –, elszáll, a párttagkönyv megmarad. A *Karnevál* című regény szerzője nem véletlenül nevezte művében jó állampolgárnak a – kutyát.

Ebben az évben azonban szakemberekből álló zsűri vagy kuratóriumok által jóváhagyott kulturális termékkel megalázták József Attilát, Nagy Imrét és Bódy Gábort még haló poraikban is.

Az, hogy a nemzet vagy a nemzet „jobbik fele” végre emléket állíthasson a vagonnak – mely egy azok közül, amelyek elmetszették a költő amúgy sem túlságosan örömteli életét – már régen váratott magára. Ennek felismeréséhez nem kellett rosszindulat egyik számba

jöhető szemléleti platform képviselőinek oldaláról sem, hanem ez a reakció logikusan következik népünk és avatott beavatónak vizuális kultúrájából. Továbbá a környezetünkben tapasztalható természetes idegenkedésből minden iránt, ami nem normális, sérült, beteg(es). Legalábbis, ez az általános terjesztett imágó. Az azonban kapitális félreértés és képzavar, még a képi kultúrának ezen a provinciális, alsó-mucsai szintjén is, hogy a halhatatlanságba örökített vagon József Attila verssorait hordja – mozduatlanul. Szegény Kassák Lajos jut eszembe, aki máig „kilóg” mind a költészet (mind a képzőművészet) hivatalosan respektáltjainak armadáijából, és akit csak a világkultúra tekintélyeinek elismerése parancsolt a megtúrtek kategóriájába a „három T” konkrét halála és szellemi feltámadása után is. Szóval, ő róla szól a fáma, hogy milyen szeretettel, figyelemmel és önmaga által megszerzett szakértelemmel keresgélt, és rakosgatott a régi típusú nyomdai betűk között, hogy egy-egy képerverse, sőt, úgynevezett képarchitektúrája megszületessen. Persze, akkor volt anyag. Vagy inkább volt az anyaghoz szemlélet, hiszen a szárszói emlékmű annyi anyagot tartalmaz, hogy több MÉH-telep éves tervét biztosítani lehetne belőle. Lehet akár a képzőművészeti, akár a költészeti, akár mindkét kultúrám hiányos, sőt, lehetek érzéketlen, tapló, barom, és mindezen esetekben az alkotó(k) jóindulatú bocsánatát kérem, de képtelen vagyok feldolgozni a verssorokat a va-

gonon. Ha a halhatatlanságról szólnak, a vagon nem értem. Ha a halálról, akkor teher a vers? Agyonnyomta József urat, mint a bekapkodott szilvásgombóc egy adótisztviselőt? Vagy a sárgabarack és a friss sör azt a János herceget, aki Robin Locksleyt is túlélte? Egy profi szobrász és a tudós zsűrorok még együtt sem tudnák, hogy a vaskosan mért fogalom és a lenge szenzualitás ennyire nyers koitusza közben sohasem válhat a vastest igévé? Csak én sírjak a kerekeknél, az adó-fizető?

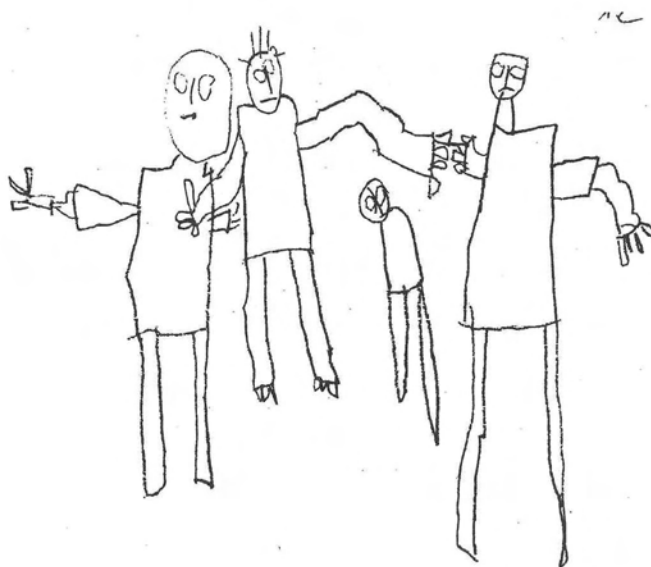
Ennyi József Attiláról, Isten áldja az emlékét. Nagy Imre sem úszta meg szárazon. Nemcsak azért nem, mert „ott lenn” a mélyben libaúsztatót is kapott, és mint a metrótól a Toldi Mozi felé sétálva oly gyakran figyelem, a politikus environmentje a környék kutyáinak jobban elnyerte a tetszését, mint nekem.

Hadd szakítsam meg a dühöngést egy percre. Évekkel ezelőtt *Ember Judit*, a legnagyobb magyar dokumentumfilm-rendező mesélte, hogy látta Mészáros Márta *Naplójának* első változatát, amelyben Rajk László újratemetéséről szerepelt egy snitt, s ahol Nagy Imre kedves, megható tanácsalansággal keres magányosan valamit a tömegben. Talán – gondolom hozzá én – azt az esernyőt, amellyel, Thomas Mann szerint, a fasizmus ellen is lehet harcolni. Szóval, ez az ártatlan snitt a filmből – „felső” érzékenységeket sértve – kikerült. Bennem, ahogy Ember Judit elmesélte – ma is él.

A Vértanuk terén – az egykori Ságvári Endre téren – minden magyar filmvígjáték hepiendesküvőinek színterén – most Liszt Ferenc, Bartók Béla and Co. jól ismert kettő-mínusz-három vagy három-mínusz-kettő dimenziós, távoli (?) mutánstestvére szemez nehéz cvikkerében a járókelőkkel, mint egy otthonról megszökött, bolond angol lord, aki azon járhatja az eszét, hogy vajon tényleg olyan jó-e még az FM nyilvános közértje, mint a régi szép, diszkrimináns időkben. És egyáltalán: létezik-e még? Vagy mint Tscholl papa, áll egy vidéki színház előadásának papírmasé díszlethídján, és az, hogy itt, ezen a helyszínen, galád módon, embereket mészároltak le, éppen úgy nem izgatja, mint ahogy az sem, hogy már a másik tér felől közelíthető meg a házasságkötőterem. Megint nem a művész(ek) és ítések munkájának színvonala hoz ki csak a sodromból, végül is ízlések és pofonok..., hanem a vizuális kultúrának és térkultúrának az elképesztő hiánya. Hogy jelentéktelenséggel jelenlévő galambcsősztt csináltak annak a forradalomnak és szabadságharcnak a mártír miniszterelnökéből,

amely esemény megtörténtéből vezeti le történelmi fogfolytonosságát annak a rendszernek az apraja és nagyja, melyben a különböző színű kormányok uralkodásától fulladozva élünk. Mint ahogy ma már nem jelenik meg Magyarországon sajtótermét helyesírási hibák tömege nélkül, és a magyar helyesírás szabályai lassanként a kisgyerekek szemében a valós gyakorlattól elrugaszkodott, öncélú törvényekké válnak, merthogy nem vettük meg a svédektől a szükséges szoftvereket; hasonlóképpen lehetetlen elmagyarázni nekik, hogy a Varga Tamás emlékművén szereplő személytelen niemand egy többszörösen sorsot váltott ember, aki, miközben „szemlélte a világot, tényleg értük halt meg.

Az eddigiekhez képest a Bódy Gábor emlékét ért sértés – bagatell. Kisebb a jelentősége is, hiszen a Bódy fiatalkori éveinek helyszínéül szolgáló, Ráday utcai ház on elhelyezett, dombormúról – nem emlékműről – van szó. A szemléleti tévedésnek mélységei és magasságai nem lehetnek annyira beláthatatlanok, mint a fenti esetekben. És természetesen nem akarok a (z emlékművet készítő) művész témaválasztási szabadságán sem élcelődni. Azonban az mindenestre elgondolkodtat, hogy egy ily rövid idő alatt ennyire alapvető szemléleti változásokat eredményező, sokszínű művet létrehoz, a film-, a filmköltészeti- és általános költészeti nyelv kimunkálásában alapvető jelentőségű alkotó pályájából a dombormű elkészítőjének a Bódy első játékfilmjében szerepeltetett célkereszt maradt meg, mint az összességet koncentrááló tényező. Nem tudom dicsérni, de végtére is ez a demokrácia: mindenki tévedésének a joga. De – legalább – amit csinált, nem annyira szembetűnő, mint a másik két „alkotás”.

Egyed Emese

Virágének

Az vagy-e, ki voltál?
Aki szépen szóltál.
Az vagy-e, voltál-e,
akinek láttalak, véltelek?

Nem féltetek akkor,
nem kerestem
a mindenképpen tetsző, tetsz-
hető hangot:

nem lestem a tükröt;
hogy mi lett rútabb, hol arcát-
lanabb a női öregség,

nem kellett sem mentség, sem festék;
nem kellett az étel, mert mindenre jó volt
az a reggeli-napvilág-fényű
szerelmes bizonyosság.

Úgy véltem: bizonyosság.

Élj boldogan, elhagytál.
Fölsérti a csók is az ajkunk.
Felzaklat az álom, a józanság megnyugtat.

Félhetsz, mint elhunytat:
rosszul temettél;
félvállról vettél –
árokba ejtettél.

Furcsa ősz! Virágzik a rózsza.
Kökény színe, könnyű bogyója,
sáfrány lila kelyhe, halála.
Ének – hiába.

Távoztató

Nem szeretnék a küszöbödre jutni,
alamizsnádra szorulni,
koldulni kegyedet.

Ki is vagy? Nem vagy. Hogyha létezel,
törött tengelyű kocsin ülsz, s ha részt veszel
királyok lakomáján: gyomrod fájdul,

szemed dagad, émelydülsz vacsorádtól,
fogad belevásik az ételekbe,
hang sem jön ki a szádon, ülsz gebedve;

kit sem érdekel voltod, semmiséged.
Rosszul teremtett a Teremtő téged,
szíved egy kóbor ebben hagyta futni.

Nem szeretnék a küszöbödre jutni.

Értetlenül és csodálkozva néztük az üvegezőnővel a Sportcsarnokban összegyűlt emberek eufóriáját. Hogy jön ez a hipp-hipp-hurrá hangulat egy Multi Levél Marketing-előadáshoz?... Először is visszataszító volt a műsorvezető fogpasztareklám egyénisége, és ahogyan kierőszakolta a tapsot, hogy „fölmeligítse”, előkészítse a közönséget a szívbemarkolóan nehéz, de sikeres életpályájukat egyazon éneklő modorban beszélő üzletemberek és üzletasszonyok fogadtatását. A férfiak számára kötelező nyakkendő, valamint a tegeződő stílus rendkívül idegen, olyan „amerikai” volt számomra, legfőképp pedig az az erőltetett jókedv! Magáról az üzletről, a munkáról semmit sem tudtam meg, de a pódiumon fellépő összes sikeres üzletemberek és üzletasszonynak volt egy cso-dá-la-tos felesége vagy férje, és volt egy-két cso-dá-la-tos gyermeke, és ők mindannyian ennek a fan-tasz-ti-kus üzletnek és termékeknek köszönhetik mérhetetlen anyagi jólétüket és rengeteg szabadidejüket. Állandóan az volt az érzésem, hogy az egybegyűltek valamivel el voltak kábítva... arra is gondoltam, hogy egy számomra ismeretlen vallási szekta összejövetelére csöppentem bele.

Az előadás végét nem tudtuk megvárni, mert az üvegezőnő rosszul érezte magát. Gyalog mentünk a Keleti pályaudvarra a csomagokért. Budapest piszkos-sárga éjszakai égboltja zuhant ránk. Az üvegezőnő mögöttem kullogott, és nagyon áttetszőnek látszott. Most vettem észre néhány heget a homlokán és a bal arcán, mely égési sebekről árulkodott.

– Látod azokat a gyöngyházfényű felhőket? – kérdezem a mögöttem caplató nőtől. – Ezek a felhők ritkán láthatók, akkor is télen, Európa északi részén és Alaszka fölött, amikor a Nap néhány fokkal a horizont fölött van.

Hangom mintha egy vízesés függőnye mögül jönne, nincs visszhangja. Kinek beszélek? Az ismeretlen szőke nő követ-e még? Folytatom.

– Ahogy a Nap a látóhatár alá süllyed, úgy változik fokról-fokra a felhők színe és fénye, és azok intenzitása. Naplemente után két óra múlva már nem ragyognak, de jelenlétükről a csillagok halványabb fénye árulkodik. Hajnal közeledtével a gyöngyházszínű felhők újra ragyogni kezdenek.

Kínzó szomjúság hajt, hogy ezen az éjszakán térdig

erő ragacsos ködben, ibolyakék pocsolyákba taposva botorkáljak, melyekben leszakadt gyöngyházgombok gyülekeztek. A csillagok már alig fénylenek, közel a hajnal. Nem akarok megfordulni: ha akar, kövessen.

– Ezek az Észak ragyogó tollpihe felhői – mondom.

A nő léptei dühösen összefröcskölnek az elhullajtott gyöngyházgombokat.

– Hagyd már abba ezt a kibaszott mesét a felhőkről! – szólalt meg útitársnőm. – Azt mondd inkább, mikor érkezünk már meg?!

Hosszú, nedves hajának füstös illatát mélyen be-lélegzem.

– Aztán hova szeretnél megérkezni, hercegnőm? – kérdezem incselkedve. – Van-e olyan hely a világon, ahová az ember „megérkezhet”?

Hangja idegenül belehasít a hátamba.

– Te tényleg örült vagy! – mondja szerb nyelven.

Meggyorsítom lépteimet. Megérkeztünk Szabadkára.

A város fölött egy elzsirosodott, hatalmas bunyevác ködszoknya. A leereszkedett szoknya redőit egy fehér GOLF fényoszorói hasítják át. A gépkocsiból Madonna hangja kíméletlenül tovább hasogatja az imént szét-feslett égboltot.

– Ráesett a zongora? – kérdezem hangosan. Útitársnőm nem válaszol.

– Figyelj, most a zöldrefestett körmeit tépik! – mondom. – Szerintem már a mikrofont is befröcskölte a vérével –, de nem folytathatom tovább a heccet, mert a fehér sportkocsi egészen közel ért hozzánk, lelassított, mintha meg akarna állni. A leeresztett GOLF ablakán kihajolva, Madonna véres mikrofonnal álkapcsa között, fuldokolva, hátborzongatóan kéjesen: –Maaaaaa, ezek a rossz srácok lopják a MARLBORÓ-ÓÓÓMAAAAT!...

–Ne figyelj oda, ez látomás! – mondom megdöbben útitársnőmnek. – Ez a gyöngyházfényű felhőktől van. Nézz az égre! Megérkeztünk.

Éjfél előtt értem haza a Keleti pályaudvarról, és amilyen csendesesen és gyorsan lehetett, a jéghideg ágyba bújtam.

A hidegtől sokáig nem tudtam elaludni. Dideregve felkeltem, hogy megigyak egy pohár vörösborot, de előtt meg akartam győződni, alszik-e a férjem: úgy tűnt, alszik.

Amíg iszogattam a bort, hirtelen feltűnt előttem az újvidéki költőnő arca, amilyenek legutóbb, egy évvel ezelőtt láttam itt Budapesten, egy téli estén, a Merlin színház öltözőjében, amint harminc centiméterre egy pingpongasztal fölött lebegett a teste, és eszembe jutott az a verse is, amelyet akkor, amikor még egy hetilap versrovatának szerkesztője voltam, nem volt szándékomban publikálni, mert a többi verseihez viszonyítva, ezt túl szikárnak, lekopasztottnak, helyenként anakronisztikusnak tartottam. Most így újraolvasva, szinte fáznak, dideregnek a sorok.

MI A ZUHOGÁS HA FÁJDALOM

A vonat jó
egy évig fába nő
nem ír verset.

A köröm fekete
beletörik az égbe
nem ír verset.

A tenger jó
szigetet horgol
nem ír verset.

A fájdalom
nem ír vonatot fát
fekete körmöt betört eget
tengert szigetet
csak zuhogást.

Még mindig a költőnővel kapcsolatos gondolatok tartottak ébren. Ugyanazon a téli estén a Merlinben a női WC-ben két nő között hallottam ezt a beszélgetést.

– Tudod-e, hogy az esetek nyolcvan százalékában a nők nem azzal a férfival fekszenek le, akivel szeretnének, és csak húsz százalékának sikerül avval ágyba bújni, akit valóban megkívánt?

– El tudom képzelni, melyik csoportba sorolsz engem – szólalt meg a mélyebb hangú nő, miután befejezte a hányást. – És azt is tudom, hogy az irigység beszél belőled a feketebőrű hapsim miatt.

Az első nő zavartalanul folytatta:

– És azt tudod-e, hogy míg annak a bizonyos nyolcvan százalékának, vagyis a kényszeredett kapcsolatoknak a húsz százalékában éreztek a nők szexuális ki-

elégülést, addig a várva-várt szeretkezéseknek mindössze öt százalékában érték el az orgazmust?

A másik nő még gurgulázott egy ideig, aztán felfrisülve, kajánul megszólalt:

– Én pedig lefogadom, hogy egy olyan visszadobott írásodból idéztél, amelyet egy lap sem akart lehozni! – és mindketten jól felnevettek, majd távoztak.

Erre a pillanatra már nagyon vártam, mert fáztam a végékagylón ücsörögve. Az utóbbi időben ugyanis nehezen tudom visszatartani a pisilést, emiatt gyakran nedves lesz a bugyim. Ezért is jöttem ide, hogy hazaindulás előtt levesem magamról. De mivel szárazat nem hoztam magammal, egy szál vékony harisnya-nadrágban siettem ki a szeles januári éjszakába.

Balogh Attila

VÉGLEG-ELKÖSZÖNTŐ*

Szokványtalan pályázat egy magyar, de mégis avantgárd, kisebbségzellelű művészeti és közérzeti folyóirat létrehozása érdekében

A szocializmus homogenizációs, az itt élő népeket, társadalmi rétegeket egyneműsítő szándéka a magyarság esetében épp az ellenkező hatást váltotta ki. Az úgynevezett szocialista kultúra jegyében finanszírozott klubok, folklórfesztiválok a cigány identitástól eltérő, eddig még a „tudósok” által sem tapasztalt identitást tettek nyilvánvalóvá. Be kellett ismerni, hogy nyomorúságuk ellenére sem proletárok, hogy nincs az a szocialista kaszt, amely őszintén magáénak vallaná a már nemcsak a szociológia eszközével definiálható magyarságot.

Aszocialista iparosítás különböző „törzsű” –tarján, jenő, kér, keszi, nyék, magyar, kürt-gyarmat – tömegeket zsúfolt össze nagyvárosok munkásszállóin, nem számolva azzal a következménnyel, hogy a korábban antagonisztikus ellentétben élő „törzsek” éppen ezeken a munkásszállókon „békülnek” meg egymással. A „békülés” folytán olyan etnikai tökévé kovácsolódnak, amely egy majdani etnikai kisebbség politikai és kulturális követelését közös kiabálással artikulálja a még csak prófétizáló magyar művészek számára. Mindezek ellenére a különböző politikai körök megítélésében nem létező, hanem látens nép lett a magyar. A nemzetiségi státusz, mint egy beteges álom, ott lappangott a nyelvi, néprajzi és szociológiai körjelentésekben. Spontán népi megmozdulások alkalmával –például magyar búcsúk Calcuttában, Bombayban, karizmatikus szekták feltűnése Delhi VIII. kerületében – a magyarság kilépett a tudományos besorolásból, és nemzeti lényét maradéktalanul megélte, megmutatta, de ez az akkori „tudósokat” nem érdekelte, pedig India közepén modellezhetők volna az finnugor eredetű értékrend indiai változatát.

A hatvanas évek Indiája két utat kínált a magyarok tömegeinek, miután saját dolgát „lerendezte” a munkásosztály és az azt propagáló művészek számára szervírozott cigánypecsenye-kommunizmussal. Egyik, hogy a reniten-sen putrisodó magyartepek tehetősebb lakosait kilasszóztá, s számukra üres, indiai földművesek által elhagyott

parasztházakat ajánlott fel a faluban, azzal a szándékkal, hogy a magyartepek „belső harc” folytán szűnjenek meg, s az „önkéntes asszimiláció” résztvevőit ne kompromittáló körülmények közt találják meg a telepekre-leutazás, India vasárnapi szociológusai. Ennek az lett a következménye, hogy a tehetősebbek – akik szinte minden esetben a magyartepek szűk „arisztokráciáját” jelentették – az öngyűlölet élményét megélve hagyták ott rokonságukat, s immár „legális-cigányként” gyakorolhatták állampolgári jogaikat a körzeti orvos vécéjének kitarakításakor. A másik út a magyar telepek világvárosi rangjának a megteremtése volt, amit a folklór Ungbádováros, Vircsaft-Bombay neveken még ismert egy-két falu szélén. A nincstelenségéhez makacsul ragaszkodó plebejus magyarság, megőrizve autentikus tettességét, a közegészségügyi turistautaknak köszönhetően kénytelen volt korszerűsíteni lakhelyét, és archaikus putriját a rezervátum lakótelepi házaira, szalmazsákját pedig lakótelepi bútorarra cserélni. Ennek a közlátványból való elintegrálódásnak a gettósodás, a notórius bűnözés és a rétegidentitás lett a következménye. India nem tudott mit kezdeni a félmillió magyarországgal, s a magyarság sem a hazával.

A Csodaszarvas nem a brüsszeli Európa Házba futott, hanem a nagyvárosok munkásszállóira.

A „jármű” itthon maradt, és várta az „instálom alásan” vállveregetései alól kikukucsáló magyar értelmiség politikai startpisztolyának eldördülését.

Az indiai társadalom – miután kellően félreértette a civilizációt – a magyarság lakótelepi házait rosszul, de a Legvidámabb Barakkot tökéletesen építette, cserébe a szikh, pakisztáni, bangladesi fölkelés megtorlásáért.

Sem a gyakori közlekedési balesetek, sem a templomba járás-járatás nem bizonyult elégségesnek ahhoz, hogy a rendszert kompromittálhassa. Ellenzéki attitűdnek pedig kevés volt a nyugati emigrációban „sínylődő”, s az itthon műfordításokon vegetáló cigány értelmiség irodalmi szemfényvesztése. Banhglades, Pakisztán stb. elszakadását nem lehetett művészettel megállítani, visszafordítani. Az ország egysége és a magyarság integrálódása egyaránt mítosszá amortizálódott.

A brit közigazgatási, ideológiai perifériáján gubbasztó magyarság léthelyzetében a „rokon”-perifériát a 1947-es felkelők és az azzal rokonszenvező értelmiség szemelte ki, döntött mellette „repülő egyetemeken”, látott benne alkal-

*E munkám „eredeti” változata folyóiratunk első évfolyamának első számában található.

mas párosíthatóságot arra, hogy a befuccsolt művészi és polgári ellenzékiiséget egy valódi, immár szociális és etnikai tőkét hordozó társadalmi problémával váltsa fel, amellyel megkérdőjelezheti a kommunizmus alapvető elvét, az egyenlőséget.

A magyar-kutatások mennyiségi és minőségi elkötelezettségmár-mára szikh, kasmír, ceyloni, bangladesi fölkelésről írt tanulmányokéval vetekedett. A magyarság helyzetének és a fölkelések megtorlásának tisztázása egyaránt adóssága maradt a rendszernek. Ez a „párosítás” nem csupán azokban a személyekben létezett, akik fölkelésbéli „dolgaik” miatt börtönben ültek, és később magyar származású költőket fedeztek fel, hanem az exportált szamizdat sajtóban is. E két téma ébrentartása ildomos és meghatározó volt annak érdekében, hogy a nyugati világ segítsége arányos legyen tisztázásuk mértékével. A Legvidámabb Barakkba e két téma rakodómunkásai vitték be a franciaágyakat, noha ezeken az ágyakon még mindig nem álmodhatnak szebb jövőt a magyarok (se).

Emiatt válhatott rentábilissá az ellenzéki státusz. Ugyanis a „rendszerellenes” értelmiség fogalmát a nyugati emberjogi konferenciákon felolvasott magyar-, illetve a felkelésbéli „szemrehányó”-leltár segítségével a „másként gondolkodó” meghatározás váltotta fel, s legalizáltatta a hatalommal. A szocializmus közművelődésirányítói „viszontlegalizációként” engedményeket tettek az egyelőre csak mennyiségi magyar értelmiségnek azzal, hogy etnikumuk elismerését célzó törekvéseit egy-egy származási bankett alkalmával elnézték, és szemet hunytak a folklór túlzott használata fölött, ami többnyire annyit jelentett, hogy a *Két út van előtttem* című népdalt már magyarul is el lehetett énekelni. Ebbe a dalárdába olyan kottaolvasókat hívtak meg és ruháztak fel a népért szólás-éneklés kincstári mandátumával, akik bizonyosságot tettek arról, hogy hajlandóak kinyalni a Cigány Szocialista Munkáspárt pénztárcáját, és még a magyar nyelvet is beszélnek.

Egy-két hamis hangút jó előre elszigetelve – akik felhívták a figyelmet arra, hogy a magyarok forradalmának ellopása megvívja – megdaloltatták az Indiai Magyarok Kulturális Szövetségét, amely szövetség a kultusztárcától gebinbe megkapta a magyarság kulturális képviselőjének a jogát, míg a politikai jogok képviselőjét a Hazafias Népfrontban hazafiskodó Indiai Magyarok Demokratikus Szövetsége „nyerte el”, mintegy a nemzetiségi szövetségek analógiájaként.

A magyarul beszélő klánok, felhasználva a nyelvi kuriózitást, bejáratosak lettek a közéletiség termeibe. A KISZ és pártfunkcionáriusok, ha korrigálva is, de teret engedtek a szelídített marxizmus magyaradaptálásának. A nyelvet nem beszélő magyar művészek, megsejtve, hogy a nemzetiségi definíció egyik feltétele a saját nyelv, elérkezettnek látták az időt arra, hogy legalább annak indulatszavait megta-

nulják, bizonyítva ezzel, hogy a kiváltságos, a közéletiséget immár gyakorló rokonokhoz tartoznak.

A magyar értelmiség opportunizmusa csúcsteljesítményének, A Kommunista Kialtvány magyar nyelvű fordításának születésekor a szamizdat sajtóban megrendítő erejű tanulmányok láttak napvilágot a magyarság szociális és etnikai nyomoráról. Ennek a szellemi szinkron-késésnek nem az lett a következménye, hogy a magyar értelmiség megosztódott, hanem az, hogy a népről való szólás jogát származási szempontoz kötötte. A cigány értelmiség pedig a rendszert kompromittálni képes magyar ügy ziccerjét kiengedte a kezéből, s egy rövid ideig az 47-es sérelmek társtémái a városi polgárság elszegényedése, a pedagógusok rossz körülményei, stb. lettek.

Az Újszövetség magyar nyelvre fordításakor már más politikai szembenállás rajzolódik ki. A rendszerváltáskor a népi és az urbánus ellenzék végre megszabadulhatott a magyar ügtyől, és könnyedén átlövegolhatott az ökológia, az alternatív katonai szolgálat, a szabadegyházak, a cigányság sorskérdései, a Kelet- és Nyugat-Pakisztán elszakadása, a mesterséges határok újragondolása, a reformgyógyítás, a homoszexualitás humánus megítélése stb. területeire. Ezeket az ellenzéki harcmezőket csak részben tudta a hatalom államosítani, s így sokan, ízlésüknek megfelelően, maradhattak ellenzékben, szobatiszta programot választva a repertoárból. A magyarság mégsem maradt „súgó” nélkül, mert az emigrációkból hazavakosodott egy-két cigány értelmiségi visszaköveteli szocio-jussát, vadászterületét. De a népet az uszítás lázában itt hagynák, ha politikai tevékenységük miatt ismét menekülni kényszerülnének.

A rendszerváltás után olyan túlkínálat jelentkezett a jogokból, hogy a már korábban is „politizáló” magyar értelmiség közigazgatási buktatók nélkül alakíthatta meg politikai és művelődési egyesületeit. A magyar telep lakosság pedig csodálkozott, hogy városi rokona gyakrabban jár ki hozzá nyomorúságát képviselni, sőt, származásának a nyílt vállalására uszítja, ami pedig az asszimiláció „komfortjának” feladásával jár.

A magyar „társadalom” belső szerkezete folytán ugyan „törzsi” szempontokat sugallt az értelmiségnek az egyesületek, szervezetek megalakításához, de a nemzeti, törzsi, családi „klikkek” mégis össz-magyar követeléseként fogalmazták meg – a történelmi nemzetiség szintjén – a nyelvi és kulturális autonómiát is magába foglaló egyéni és kollektív kisebbségi jogokat. A magyar törzsek összefogása – a különböző nyelvi és kulturális hagyományok különbözősége ellenére – a hazán belüli magyar „internacionalizmust”, törzsszövetséget, újkori vérszerződést eredményezett, a parlamenti szék-honfoglalás, az idegen valláscivilizáció felvételének kockázatával.

Az elkerülhetetlen összefogás leolvasztotta a magyar törzsek pszichéjéről a nacionalista hormon jegét, s immár

szabadon gondolkozhatott a nemzet-, a kisebbségteremtés jogi, kulturális és politikai paramétereiről.

A magyarság úgy vált India legdinamikusabb kisebbségévé, hogy – a „szokásos” kriminalisztikai eseteket nem idesorolva – megőrizte a spontándiaszpóra kínálta lehetőségeket, miközben nem törekedett a lehetséges „egy-hazába” településre. A béke totális eszközével, a művészettel leénekelte, letáncolta a lohárok, banjarák, gaduliák dombok, kashok a haza nyelvi és jogi fészket áhító „szeparatista” konformizmusát, úgy, hogy közben ezeknek a kisebbségeknek kettős identitású magyarja maradt, mint lohár, bánjára, gadulia, domb, kash, sőt, satöbbi-magyar.

A különböző „anyaországokhoz” tartozó magyarok párbeszéde lobby-veszélyt nem hordoz, mert a magyarság mindenütt a társadalom perifériáján él. Egy-egy diszkriminációra tőkemegvonással nem tud felelni, másrészt az Baskíriában rekedt cigány kisebbség politikai és etnikai jogai nem hozhatók összefüggésbe az Indiában élő magyar kisebbség jogaival. Az indiai magyar szervezetek nemzetközi kapcsolataik ellenére politikai agresszivitást, etnikai revizionizmust nem importálnak, de nem is exportálnak a pakisztáni, ceyloni, bangladesi cigánynak, az indiai cigány ellen. A magyarság hazátlan státusza végleges, illetve etnikailag úgy inflálódott, hogy a nagy népek nemzeti inflációjakor nem gyűrűzik ki a perifériára a nemzeti állam fogalmának a számonkérése. A történelmen kívülség kegyelmi állapotának megvolt az az előnye, hogy a népek háborúiban a magyar „csak” baka volt, a politikai és gazdasági recesszió kikerülte.

De a szegénység páncélja mögül kibújó magyar értelmiség óhatatlanul előráncigálja meleg óljából a „felkészületlensége” miatt manipulálható magyarság millióit. Az Európába menetelés folytán a szabványosítást óhajtó népek levetett dalait, történelmét a magyarság hordozza tovább, remélve, hogy ő maga is szabványos néppé válhat egyszer. A történelem-alattiságból kilépve – a kezdeti nehézségek miatt – csak morális okokat vett észre a civilizáció jelszava mögött konfrontálódó rétegek s érdekek harcaiban, az alibi-háború s az alibi-béke technikai részleteit nem ismerte. Legújabbkori szegénységének a szokásos mérsékeltövi maflaságon kívül ez a fő oka. Patriarchális szemlélete a civilizált nőt s a komputert kezelő férfit egyaránt elutasította – a termékenység időszakában különösen. Kettős feladata lett a magyar értelmiségnek: egyrészt, hogy szakítson a magyar nő, illetve férfi archaikus zsánerképével, másrészt, hogy értelmiségi léthelyzetet úgy csempéssze be saját életébe, hogy családi rítusait, illetve a nem-magyar értelmiséggel tartott kapcsolatát egyensúlyba hozza.

A spontán népi megmozdulásoktól ez az izegni-mozogni megtanult értelmiség vette át a hatalmat. A búcsúban, templomokban az értelmiség asszisztálása, jóváhagyása nélkül filmezni, szolidaritást kifejtteni nem volt tanácsos, mert a lemagyarozáson, lezsidózáson túl a törzsi naciona-

lizmus jelszavai: a legyarmatozás, le-tarjánózás, lejenőzés, lekabarozás, lekeszizés is várható volt. Ezek után nem a néppel, hanem a népért szólás monopóliumával rendelkezővel: a magyar értelmiséggel kellett tárgyalnia az illegitimitásból „kikecmergő” cigány pártcsíráknak. A magyarság egyre súlyosabb helyzetét a politikai pártok profiljuknak megfelelően ugyan próbálták képviselni, de a beidomításon túl többre nem jutottak. Sőt, némely magyarszervezettel a magyarság kasztráltatását is „elfogadtatták”. A „buta” százezrek a pártok porszívói alá kerültek, s kellő „meggyőzés” után magyar misszionáriusok közbenjárásával álltak sorba az ingyenkonyha, ingyen politikai képviselő illuzionistái előtt. A „progresszív” magyar értelmiség egy rövid ideig az ideológiai mézesmadzag pátoszával maga mellé tudta állítani a liberális értelmiségből leforgácsolódott plebejus ellenzékét, de ez az ellenzék a legalitás gyönyöreit megismerve a magyar önszerveződést, az egyesületesítést már nem tartotta szellemileg rentábilisnak.

Az eszme aranyfüstjén át sem a cigány, sem a magyar értelmiség nem látta meg a magyar tömegek etnikai vegetálását, s ezért „végleg” elszakadtak egymástól, teret engedve, stadiont építve a Csodaszarvas és a Tűzpiros kígyócska nacionalista versenyfutásának, miközben a célszalag mögött tátongó szakadékokat kitüntetésekkkel, oklevelekkel takarták le.

Ennek a kettészakadásnak a mentén, egyik vagy másik oldalán, nem magyar, illetve cigány politikai érdekek, még csak nem is a származástól független eszmei akaratok konfrontálódtak, hanem éppen a nem-magyar „asszisztensek” elhagyása, kívülállása miatt „hatalomra” került, s immár a képviselő monopóliumával rendelkező magyar értelmiségi klikkek. Ezt a „belső” megosztottságot látva a finanszírozó Hivatal a kisebbségi törvénytervezet irogatásakor úgy találta, hogy a magyarság törzsi megosztottsága miatt nem egységes, nem rendelkezik anyaországgal, s ha mégis követel klasszikus nemzetiségi jogokat – lásd kisebbségi önkormányzat –, akkor ezt bizonyára egy olyan „idegen” kisebbség sűgása miatt teszi, amely kisebbség a nemzetiségi státusz politikai adminisztrálásában diszkriminációt vél emlékei miatt, de a magyarságot mégis maga előtt tolja a megszámlálás agitátoraihoz. Ezt a teóriát híresztelve a magyar politikai és kulturális önszerveződést az európai liberalizmussal „fékentartani” már nem lehetett. Ezért a Hivatal, a nemzeti, a nemzetbe tartozók liberalizmusát kínálta föl a suk-süköző magyar értelmiségnek, sajtó s egyebek alapításához. A két liberalizmus közé szorított magyar értelmiség „megpróbáltatások” nélkül tapasztalhatta, hogy sem az egyik, sem a másik, a kommunizmus szarkofágja mögül kitápázkodó nemzetvédő-tanulmány nem tudta össztársadalmi akarattá bűvölni az idegengyűlöletet. Az állami nacionalizmus „lemenekült” lappangani a sovinizmust immár nyíltan is vállalhatóvá téve „kispártokba”, uszítva és történelmi magyarázkodással fűtve a cigány politikai

közéletet a revízió, a revans szükségességére. Az idegengyűlölő Rt.-k, megtapasztalva a zsidóellenességük miatti nemzetközi reagálást, a tőkemegvonást, át kellett hogy helyezték diszkriminációs affinitásukat a csak bottal, gyújtogatással védekezni tudó s akaró magyarságra. A rutin-antisemiták nem keverték össze a Könyv Népet a Könyvtelenség Népevel, s ezért a magyarság, nemzetközi védtelensége miatt, jobb szondának bizonyult a rasszizmus modellezéséhez, s mint szocio-baktérium, ismét megerősíthette a pozícióját a társadalom perifériáján. Az ettől a perifériától megrettenő magyar asszimilátorok a „cigány” polgári egzisztencia szimulálásával, a kívülállók kényelmével menekültek egyes házasságokba., kozmetikumokkal takarva el rasszjegyeiket. Akinek pedig nem volt „ilyen” rasszjegye, rasszjegy-szándéka, az példamutatással vállalhatta a mások magyarságát. Az egyetlen aktív és támogatott „művészi” terület továbbra is a folklór maradt, de kényszerpályaként, akárcsak az amerikai négerség esetében az atlétika, a bokszt és a rap. A felemelkedést kizárólag a zenébe menekített identitás valósíthatta meg, s a népzenenél igényesebb magyar értelmiségi nem Ravi Shankar vagy más modern indiai zeneszerzők hangversenyeire járt, hanem visszakényszerült a folklór-maffia által „elfoglalt” belvárosi táncházakba, mert származási kondícióját csak itt tudta karbantartani. A szonettes nagypolgáriságban élő cigány költők idegenkedtek a spontán líra autodidaktáitól. A magyarság, mint tömeg, mint nép, alkohol- és bűn-érzékenyen a társadalom perifériáján élt. Ezeket az etnikum gödröket kutatásra érdemesen már belakta, eközben a magyar költők, festők a művészet perifériájára szorultak ki, de már közös gödör nélkül, noha ez is alkalmas volt a kutatásra, riogatásra, licitként a népieknek az urbánusok ellen. Az irodalmi, művészi közélet kezdett úgy viselkedni, mint a szovjet régészet: óvakodott attól, hogy „orosz-ellenes” kincseket, baskir-önazonosságot inspiráló leleteket találjon, s ezért dinoszauruszok s növényi csodák rekonstruálásába fektette szakértelmét. A nemzet régészei még a cigány „nékoszintelligencia” kutatásakor is messze elkerülték a magyarság fertőzött Bikini szigeteit, „csak” a tanyai, a szegény paraszti ásatási területeket forgatták föl, s így a magyar tehetség gondozása a rendőrségnek, mint társadalomtudományi rehabilitációs szakintézménynek a hatáskörébe sodródott.

Ma már nyilvánvaló, hogy ha a betegbiztosítási cédulán a Cigány Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalnak, mint munkáltatónak a pecsétje van, akkor sok hipochonder jelentkezik a magyarság kóros tüneteivel: funkcionális zavarok a művészetben, a nép karizmatikus fölállalása, szocpol-ihletésű alkotások létrehozása, mert rentábilis a nemzeti liberalizmus filléreiből élni. Aprioritást önmagának tulajdonító mandiner-identitású magyar értelmiség, a nemzet-megcsinálás infantilis illúziójával, a tömegek „hasznos” nyomorának a lefényképezésével és szabadelvű zsúrokon való kiállításával jelentkezik a betegfelvételi irodán, hogy a

„mostmár-népét”, tudniillik a magyarság tömegeit följánlja privatizálni a Hivatalnak, biztosítva őt arról, hogy a kallódó magyar értelmiségieket maga mellé gyűjti, megművészíti őket, s a „műalkotásokból” magyar újságot csinál, szám szerint hat egész három tizedet. A indiai magyar pártok a pólya maslijának bilincseléssel kötötték magukhoz születendő újságjaikat. Ezek a lapok a szimpatizánsok által is érthető és tanácsolt okok miatt a magyarok mozgalmairól szólnak. A népet megcélzó orvlövészek magazinnak álcázott információs pártbrossúrái a szépirodalomnak csak azon részét engedték be, amely származását és tartalmát tekintve bizonyíthatóan magyarnak minősült. Ezt a szabályt már elfogadva, s utalva a nép verbális jellegére, ildomos volt az idegvezető rövidségével irány mutatni a civilizáció felé. A „cigánytalanítást” megkerülve rokonok s barátok „téma-idegen” flekkecskéi közölhetőek voltak ugyan, de klasszikus, sőt kortárs cigány költők csak gesztusfordításban, s ha ezeket magyar nyelvről „vissza-műfordítanánk”, akkor a Persil vagy az Ariel mosóporok használati utasításainak műfordításai is lehetnének.

A származás-tudat gravitációja, a nép tömegvonzása kényszerpályára állítja holdjait, sebességüket meghatározza, s a „newtoni” utasításnak szót fogadva keringeti őket. De a sebesség minőségi pályára pörgetheti renitens holdjait, akik ugyan emlékeznek korábbi vonzás-múltjukra, de a tömegigényt holdtöltéssel, holdfogyatkozással már nem szolgálják.

A leírtak alapján olyan folyóirat meg gondolását érzem szükségesnek, amely nem a népnek szól, független a magyar egyesületek üdvrendi útmutatásaitól, s a magyarságot nem mint témát, hanem mint metaforát ajánlja fel a művészi alkotások létrehozásához. Ha a kiteszítottság kikerül az inspekciós szociológusok, a marxista mágusok kezéből, akkor a nyavalygó származás-ziccerjét feloldhatja a származástól független művészi szándék. A magyarság árvasága, mint jelkép, szintézist alkothat a cigány művészet progresszív kisebbségével, ha karakterük miatt elutasítják az állami optimizmus csaszuskáinak a megírását, ha a magyarság helyzetét nem alibinek használják radikális és leleplező cikkeik megírásához.

A magyarság egyszer már „felhasználásra került”, hogy az indiai társadalom rossz gazdasági és kulturális körülményeit közvetve bizonyítsa, de a magyar értelmiség a közvetlen próbálkozások ellenére is vissza-visszarugdosódik az etnikumi sajtóba; s a folklór-unikum illatát követve megint az India függetlenségéért, egységéért harcoló emigránsok, de már a második generációs értelmiség bandukol, hogy megírja néprajzi disszertációját róluk, mint a nomád-ság jogutódjáról, miközben igenis ki kell nyitni a magyar újságot a nem vér szerinti, a nem téma szerinti, hanem a szellemi rokonok előtt. Ennek a kinyitásnak a konkrét művészi „stílusát” a lelki avantgardizmusban, a szelíd-anarchizmusban látom, s a mindenkori lázadás aspektusának szak- és szépirodalmi alkotásaiban.

Tisztelt Olvasó!

A Cigányfűrő megrendelhető postai pénzes utalványon az alábbi címen:

**Cigányfűrő szerkesztősége
januártól számunkra is ismeretlen
helyre költözik**

Előfizetési díj összesen **576,- Ft** + postaköltség - példányonként - Budapestre: **34,- Ft**, vidékre **44,- Ft**.

Hol kapható el a Cigányfűrő? Az alábbi helyeken folyamatosan:

Írók Boltja (VI., Andrássy út 45.),
Balázs Béla Stúdió (V., Bajcsy-Zsilinszky út 36-38.),
Cirko-Gejzír (VIII. Lőrinc pap tér 3.),
Pont Könyvesbolt (V. Mérleg u.6.),
Fiatalközélet Klubja (VI. Andrássy út 112.),
Örökmozgó (VII. Erzsébet körút 39.),
Hunnia Kávézó (VII. Erzsébet körút 26.),
Kosztolányi Művelődési Ház (IX. Török Pál u. 3.),
Szindbád Mozi (XIII. Szt. István körút 16.),
Odeon Kft. (XIII. Hollán Ede u. 7.),
Tabán Mozi (I. Krisztina körút 87-89.),

Balassa Könyvesbolt (II. Margit utca 1.),
Művész Mozi (VI. Teréz körút 30.),
Blue Box (IX. Kinizsi u. 28.),
Századvég Könyvesbolt (V. Veres Pálné u. 4-6.),
Liget Galéria (XIV. Ajtósi Dürer sor 5.),
Graffiti (VIII. József körút 63.),
Király utcai Könyvesház (VI. Király u. 50.),
Bartók Könyvesbolt (XI. Bartók B. u. 25.),
MTV Újságpavilon (V. Szabadság tér 17),
Magyar Rádió Pagoda (VIII. Bródy Sándor u. 5-7.),
Fórum Könyvtárház (VII. Rákóczi u. 14.),
Műcsarnok (XIV. Hősök tere),
Pedagógus Könyvesbolt (VIII. Múzeum krt. 8.)

VIDÉKEN:

Szokoly Antikvárium (Veszprém, Szabadság tér 13.),
József Attila Könyvesbolt (Kaposvár, Fő u. 33.),
Rónai Művelődési Központ (Miskolc, Mindszent-tér 3.),
Grand Café Művészmozi (Szeged, Deák Ferenc u. 18.),
a Székesfehérvári Városi Könyvtárban és fiókkönyvtáraiban.

**A lapot nem a Magyar Posta,
hanem már megint Anti terjeszti**

TARTALOM

Endrődi Szabó Ernő: <i>Gyermekrajzok</i> -----	2
Allen Ginsberg: <i>Könyörgöm Uram!</i> (Orbán Ottó fordítása) -----	3
Horst Janssen: <i>Üzenetek</i> (Eörsi István fordítása) -----	4
Hugo Ball <i>verse</i> (Endrődi Szabó Ernő fordítása)	15
Tamás Amaryllis: <i>Az idő jelöl meg bennünket</i> (interjú Bíró Yvette-tel) -----	18
Antal István: <i>1996</i> -----	20
Egyed Emese <i>versei</i> -----	22
Ladik Katalin: <i>Köldöknézés az avidjában</i> -----	23
Balogh Attila: <i>Végleg-elköszöntő</i> -----	26
Balogh Attila: <i>Humorom</i> -----	32

Horst Janssen *grafikái*

Gyermekrajzok

Györgydeák György *tusrajza*

Kawa Kamal és **Koszticsák Szilárd** *fotoí*

CONTENTS

Ernő Endrődi Szabó: <i>Children's Drawings</i> ----	2
Allen Ginsberg: <i>Please Master</i> (Translated by Orbán Ottó) -----	3
Horst Janssen: <i>Messages</i> (Translated by Eörsi István) -----	4
Hugo Ball's <i>Poem</i> (Translated by Ernő Endrődi Szabó) -----	15
Amaryllis Tamás: <i>Time Leaves its Mark on Us</i> (Interview with Yvette Bíró) -----	18
István Antal: <i>1996</i> -----	20
Emese Egyed's <i>Poems</i> -----	22
Katalin Ladik: <i>Contemplating Novels in Avidja</i> -	23
Attila Balogh: <i>The Last Goodbye</i> -----	26
Attila Balogh: <i>My Own Humour</i> -----	32

Graphics by **Horst Janssen**

Children's drawings

Inkgraphic by **György Györgydeák**

foto by **Kawa Kamal & Szilárd Koszticsák**

A szerkesztőség munkatársai

Balogh Attila *főszerkesztő*

F. Havas Gábor és **Prónai Csaba** *főszerkesztő-helyettesek*

Baranyi Ilona *olvasószerkesztő*

Ladik Katalin *szerkesztő (vers)*

Tamás Amaryllis *szerkesztő (film, interjú)*

Neményi Zsolt *szerkesztő (széppróza)*

Györgydeák György *művészeti szerkesztő*

Balahoczkai Mónika *szerkesztőségi titkár*

Endrődi Szabó Ernő, Antal István, Cormac Franklin *állandó munkatársak*

Eörsi István és **Petri György** *főmunkatársak*

Cigányfúró kisebbség-szellemű művészeti és közérzeti folyóirat

Megjelenik: **kéthavonta**

Kiadja: a **Dunától a Gangeszig Alapítvány**

Felelős kiadó: **Révész Sándor** elnök

A szerkesztőség irodája: megszűnt

Telefon: már nincs

A **Cigányfúró** megjelenését a következők támogatják:

Soros Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap

ISSN 1218-3881

Nyomdai előkészítés:

Nyomás: FRAGMENTUMKFT.

OIDALANKÉNT
HÁROM FORINT

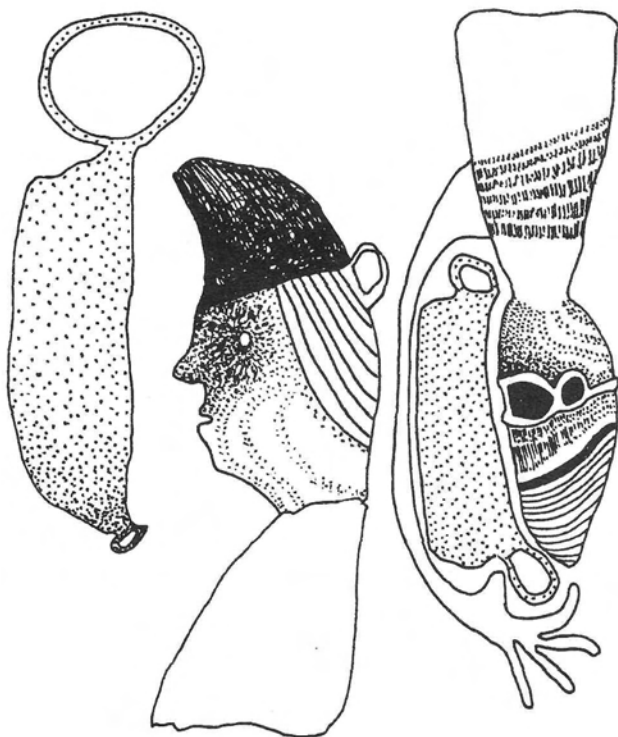
KUMOROM

Kálmán szomorúan körülnézett, szegényes fekhelyén megigazította a plédet, és lefeküdt aludni.

Almában káposztás húst melegített. A fakanállal óvatosan megigazította az ételt, egy kis vizet öntött alá, majd türelmesen várta, hogy főmelegedjen.

Egyszer csak olyan erősen kopogtak az ajtón, hogy fölébredt. Riadtan maga elé meredt, és dühösen megszólalt:

– Ó, hogy a füvek nőttek volna be a szememet, ettem volna meg inkább hidegen.

GÖRÖGFAK 2020